

VYSOKÁ ŠKOLA BÁŇSKÁ – TECHNICKÁ UNIVERZITA OSTRAVA
EKONOMICKÁ FAKULTA

KATEDRA EVROPSKÉ INTEGRACE

Zahraničně obchodní vztahy Chorvatska před vstupem do Evropské unie
Croatian Foreign Trade Relation before the Entrance into the European Union

Student: Bc. Magdaléna Drescherová
Vedoucí diplomové práce: doc. Ing. Lenka Fojtíková, Ph.D.

Ostrava 2011

VŠB - Technická univerzita Ostrava
Ekonomická fakulta
Katedra evropské integrace

Zadání diplomové práce

Student: **Bc. Magdaléna Drescherová**
Studijní program: **N6202 Hospodářská politika a správa**
Studijní obor: **6210T004 Eurospráva**
Téma: **Zahraničně obchodní vztahy Chorvatska před vstupem do Evropské unie**
Croatian Foreign Trade Relations before the Entrance into the European Union

Zásady pro vypracování:

1. Úvod
2. Teoretické vymezení zahraničního obchodu a zahraničně obchodní politiky
3. Analýza zahraničně obchodních vztahů Chorvatska
4. Komparace zahraničně obchodní politiky Chorvatska se společnou obchodní politikou EU
5. Závěr

Seznam použité literatury

Seznam zkratk

Prohlášení o využití výsledků diplomové práce

Přílohy

Seznam doporučené odborné literatury:

CINI, M. *European union politics*. 2nd edition. New York: Oxford University Press, 2007. 496 s. ISBN 978-0-19-928195-4.

SVATOŠ, M. a kol. *Zahraniční obchod: teorie a praxe*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2009. 368 s. ISBN 978-80-247-2708-0.

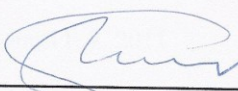
WORLD TRADE ORGANIZATION. *Trade Policy Review: Croatia* [online]. 2010. Dostupný z WWW: <http://www.wto.org/english/tratop_e/tptr_e/tp327_e.htm>.

Formální náležitosti a rozsah diplomové práce stanoví pokyny pro vypracování zveřejněné na webových stránkách fakulty.

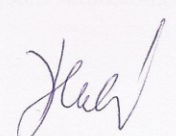
Vedoucí diplomové práce: **doc. Ing. Lenka Fojtíková, Ph.D.**

Datum zadání: 26.11.2010

Datum odevzdání: 29.04.2011


doc. Ing. Karel Skokan, Ph.D.
vedoucí katedry




prof. Dr. Ing. Dana Dluhošová
děkanka fakulty

Prohlášení

Místopřísežně prohlašuji, že jsem celou diplomovou práci, včetně všech příloh, vypracovala samostatně. Přílohy č. 1 – 2 dané mi k dispozici, jsem samostatně doplnila.

V Ostravě dne 11. 7. 2011

.....
podpis

Poděkování

Děkuji vedoucí diplomové práce doc. Ing. Lence Fojtíkové, Ph.D. za odbornou pomoc a cenné rady a připomínky.

Obsah

1	ÚVOD	1
2	TEORETICKÉ VYMEZENÍ ZAHRANIČNÍHO OBCHODU A ZAHRANIČNĚ OBCHODNÍ POLITIKY	3
2.1	PODSTATA ZAHRANIČNÍHO OBCHODU	3
2.1.1	<i>Funkce zahraničního obchodu</i>	<i>4</i>
2.1.2	<i>Formy a struktura zahraničního obchodu</i>	<i>5</i>
2.1.3	<i>Intenzita zahraničního obchodu</i>	<i>6</i>
2.2	CHARAKTERISTIKA OBCHODNÍ POLITIKY A JEJÍ TYPY	8
2.2.1	<i>Vymezení pojmu obchodní politika</i>	<i>8</i>
2.2.2	<i>Pojetí obchodní politiky</i>	<i>9</i>
2.2.3	<i>Liberalismus</i>	<i>9</i>
2.2.4	<i>Protekcionismus</i>	<i>12</i>
2.3	NÁSTROJE OBCHODNÍ POLITIKY	13
2.3.1	<i>Autonomní tarifní nástroje</i>	<i>13</i>
2.3.2	<i>Autonomní netarifní nástroje</i>	<i>16</i>
2.3.3	<i>Smluvní nástroje</i>	<i>17</i>
2.3.4	<i>Nástroje podpory vývozu</i>	<i>17</i>
2.4	SHRNUTÍ	18
3	ANALÝZA ZAHRANIČNĚ OBCHODNÍCH VZTAHŮ CHORVATSKA	19
3.1	ZÁKLADNÍ ÚDAJE O CHORVATSKU	19
3.2	ZAHRANIČNĚ – POLITICKÁ ORIENTACE ZEMĚ	20
3.3	TRANSFORMAČNÍ PROCES A EKONOMICKÁ CHARAKTERISTIKA ZEMĚ	22
3.4	VZTAHY CHORVATSKA A EVROPSKÉ UNIE	24
3.4.1	<i>Přístupové rozhovory</i>	<i>25</i>
3.4.2	<i>Srovnání úrovně chorvatské ekonomiky s Evropskou unií</i>	<i>28</i>
3.5	ZAHRANIČNÍ OBCHOD ZEMĚ	30
3.5.1	<i>Teritoriální struktura zahraničního obchodu Chorvatska</i>	<i>33</i>
3.5.2	<i>Komoditní struktura zahraničního obchodu</i>	<i>35</i>
3.5.3	<i>Obchodní vztahy Chorvatska a Evropské unie</i>	<i>37</i>
3.6	SHRNUTÍ	41
4	KOMPARACE ZAHRANIČNĚ OBCHODNÍ POLITIKY CHORVATSKA SE SPOLEČNOU OBCHODNÍ POLITIKOU EU	43
4.1	CHARAKTERISTIKA ZAHRANIČNĚ OBCHODNÍ POLITIKY CHORVATSKA	43
4.1.1	<i>Vývoj obchodní politiky Chorvatska</i>	<i>43</i>
4.1.2	<i>Institucionální rámec obchodní politiky Chorvatska</i>	<i>45</i>
4.1.3	<i>Právní základ obchodní politiky</i>	<i>46</i>
4.2	SPOLEČNÁ OBCHODNÍ POLITIKA EVROPSKÉ UNIE	47
4.2.1	<i>Vývoj a podstata společné obchodní politiky</i>	<i>47</i>
4.2.2	<i>Legislativní zařazení, cíle a zásady</i>	<i>48</i>
4.2.3	<i>Instituce a rozhodování v oblasti společné obchodní politiky</i>	<i>50</i>
4.3	KOMPARACE AUTONOMNÍCH NÁSTROJŮ CHORVATSKA A EU	51
4.4	KOMPARACE SMLUVNÍCH NÁSTROJŮ	53
4.4.1	<i>Obchodní režim mezi Chorvatskem a Evropskou unií</i>	<i>55</i>
4.5	OBCHODNÍ INTEGRACE CHORVATSKA DO EVROPSKÉ UNIE	56
4.6	OČEKÁVANÉ DOPADY VSTUPU CHORVATSKA DO EU Z POHLEDU ZAHRANIČNĚ OBCHODNÍCH VZTAHŮ	58
4.7	SHRNUTÍ	59
5	ZÁVĚR	61
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	66
	SEZNAM ZKRATEK	71
	SEZNAM PŘÍLOH	73

1 Úvod

Chorvatská republika je součástí regionu Západní Balkán, který je pro Evropskou unii (EU) důležitý především ze strategického hlediska. V roce 1990 vyhlásilo Chorvatsko spolu se Slovinskem nezávislost, což způsobilo rozpad Socialistické federativní republiky Jugoslávie a rozpoutalo válečný konflikt, těsně za hranicemi EU. Unie si dala za cíl zabránit, aby se podobná situace znovu opakovala a obchod hrál významnou roli v jejím úsilí o prosazování míru, stability, svobody a ekonomické prosperity zemí Západního Balkánu.

V oblasti mezinárodních vztahů hrají pro Chorvatsko důležitou roli ekonomické zájmy. Základním cílem ekonomického rozvoje země je zvýšit export, podporovat hospodářské a obchodní vztahy s ostatními zeměmi a mezinárodními organizacemi a integracemi. Po válce o nezávislost v 90. letech utrpěla chorvatská ekonomika obrovské škody, jež mohly být odstraněny pouze smysluplnými hospodářskými reformami a investicemi ze zahraničí. Při obnově ekonomiky se Chorvatsko zaměřilo především na liberalizaci zahraničního obchodu a také na vstup do Světové obchodní organizace, jejímž členem se stalo v roce 2000. Kromě řady dvoustranných obchodních dohod, uzavřelo Chorvatsko také dohody o volném obchodu s regionálními organizacemi.

Vztahy mezi Chorvatskem a Evropskou unií mají dlouhodobý základ z dob, kdy byla země součástí bývalé Jugoslávie. Po osamostatnění se země zaměřila převážně na restrukturalizaci ekonomiky a po vstupu do Světové obchodní organizace na členství v Evropské unii. Se zeměmi Západního Balkánu byl zahájen stabilizační a asociační proces a všem zemím byla nabídnuta perspektiva členství v EU. To byl také první krok na cestě k integraci Chorvatska do EU a v roce 2001 byla podepsána Stabilizační a asociační dohoda mezi oběma stranami. Na základě této dohody došlo k posílení obchodních vztahů a po překonání problému s Mezinárodním soudním tribunálem pro bývalou Jugoslávii, vstoupila dohoda v platnost v roce 2005. Ve stejném roce byl Chorvatsku udělen status kandidátské země.

V průběhu let si Chorvatsko stanovilo několik termínů dokončení přístupových rozhovorů, avšak pokaždé neúspěšně. Vyjednávání v jednotlivých kapitolách, zvláště v oblasti soudnictví, se potýkalo s problémy, podobně tomu bylo ve vztazích k členským zemím Unie, kdy například Slovinsko blokovalo přístupová jednání. Politická a ekonomická integrace země a sbližování ekonomiky s úrovní EU také nebyla pro bývalou transformační ekonomiku nijak jednoduchá. Přestože obchodní integrace není součástí podmínek EU pro udělení statutu členské země, Chorvatsko se i v této oblasti snažilo Unii co nejvíce přiblížit.

Postupnou liberalizací obchodu se zemi podařilo zlepšit obchodní vztahy s Evropskou unií a také dalšími zeměmi. Úsilí se Chorvatsku vyplatilo a v současné době je možné s jistotou říct, že se země stane 28. členským státem EU.

Cílem diplomové práce je charakterizovat zahraničně obchodní politiku Chorvatska před vstupem do Evropské unie a identifikovat vzájemné obchodní vztahy mezi Chorvatskem a EU.

V rámci diplomové práce byly stanoveny **dvě hypotézy**. První hypotéza je založena na tvrzení, že vstup Chorvatska do EU by neměl zásadně ovlivnit komoditní a teritoriální strukturu zahraničního obchodu země. Druhá hypotéza vychází z tvrzení, že pro Chorvatsko nebude převzetí společné obchodní politiky EU významným problémem.

Práce je tématicky členěna na pět částí, jež zahrnují úvod, tři hlavní kapitoly a závěr. **První kapitola** diplomové práce uvádí do problematiky teorie zahraničního obchodu a zahraničně obchodní politiky. Je zaměřena na vymezení podstaty zahraničního obchodu a na charakteristiku obchodní politiky, včetně jejich typů a teorií. Poslední část první kapitoly popisuje nástroje obchodní politiky, jejich členění a význam. V rámci první kapitoly byla použita kompilační a deduktivní metoda.

V rámci **druhé kapitoly** je uvedena stručná charakteristika Chorvatska, převážně z ekonomického hlediska. Stěžejní část kapitoly je zaměřena na analýzu zahraničního obchodu a zahraničně obchodních vztahů země, její teritoriální a komoditní strukturu. Dále je v rámci kapitoly věnována pozornost obchodním vztahům mezi Chorvatskem a Evropskou unií. V druhé kapitole práce bylo využito analytické, deskriptivní a deduktivní metody.

Třetí kapitola diplomové práce je zpracována převážně pomocí komparativní metody, dále metody deskriptivní a deduktivní. Je zde charakterizována obchodní politika Chorvatska a také společná obchodní politika Evropské unie, s přihlédnutím ke změnám, jež nastaly poté, co vstoupila v platnost Lisabonská smlouva. Dále je kapitola zaměřena na srovnání autonomních a smluvních nástrojů jak Chorvatska, tak EU a na obchodní integraci Chorvatska do Evropské unie. Kapitola je uzavřena vymezením očekávaných dopadů vstupu do EU na Chorvatskou republiku.

2 Teoretické vymezení zahraničního obchodu a zahraničně obchodní politiky

Nejstarší ekonomickou činností člověka je výměna zboží, kdy lidé směňují komodity mezi sebou nebo skupinami osob a to buď přímo prostřednictvím výměnného obchodu nebo nepřímo prostřednictvím peněz. Po staletí postupně narůstaly ekonomické vazby mezi lidmi a vytvořila se také nutnost nějakého prostředníka ekonomických transakcí. Na základě této potřeby vznikl obchod, do kterého můžeme zařadit všechny činnosti spojené s nabídkou a poptávkou, jež se uskuteční mezi kupujícím a prodávajícím a které také vedou ke sjednané obchodní transakci za předem dohodnutých podmínek.

Ekonomiky zemí se nerozvíjí jako izolovaný systém, ale jsou propojeny s vnějším prostředím a základní formou tohoto propojení je zahraniční obchod. Pro země, které uskutečňují obchodní výměnu se zahraničím je důležitá zahraničně obchodní politika vlády daného státu, jejímž cílem je pozitivně působit na průběh zahraničního obchodu. [14, 48]

2.1 Podstata zahraničního obchodu

Podle velikosti okruhu působnosti rozlišujeme vnitřní, zahraniční a mezinárodní obchod. *Obchod na vnitřním trhu* představuje obchod na místním, regionálním a celostátním trhu. Pojem *mezinárodní obchod* není ve světové literatuře jednoznačně interpretován. Jedná se o směnu zboží či služeb různých subjektů určitého státu v rámci více zemí, na kontinentu, na jeho rozsáhlém teritoriu (např. Jižní Amerika) nebo v rámci celého světového hospodářství. *Zahraniční obchod* představuje směnu se zahraničním, tj. dovoz (import) a vývoz (export) zboží přes hranice státu či ekonomického celku. Zahraniční obchod se týká jednoho ekonomického celku ve vztahu k ostatním zemím a spojuje vnitřní hospodářství se světovou ekonomikou. K rozvoji zahraničního obchodu přispěly zámořské objevy na počátku novověku, jako obeplutí Afriky, objevení Ameriky a Austrálie. Dalším zlomovým okamžikem v historii obchodu se stala průmyslová revoluce a vznik světového hospodářství koncem 19. století. Útlum způsobily obě světové války, avšak poté došlo k urychlení rozvoje mezinárodní spolupráce. Globalizační procesy vytvářejí v současné době velmi dobrou základnu pro rozvoj zahraničního i mezinárodního obchodu a mezinárodní dělby práce a výhody plynoucí z globalizace jsou podporovány integračními procesy.

Ekonomické pohyby, které svým rozsahem přesahují hranice státu jsou označovány jako vnější ekonomické vztahy. Zahraniční obchod je nejvýznamnější součástí vnějších ekonomických vztahů a zároveň základnou, z níž se vyvinuly různé formy mezinárodní ekonomické spolupráce.

Mezi hlavní subjekty zahraničně obchodních vztahů patří firmy, které dováží nebo vyvážejí zboží do zahraničí a stát, který na realizaci zahraničně obchodních činností dohlíží.

Jsou různé důvody, proč země, resp. firmy uskutečňují zahraniční obchod. Každá země má jiné přírodní či klimatické podmínky (např. zemědělství, těžba nerostných surovin) a také odlišný spotřebitelský vkus a preference, kdy některá zboží mohou spotřebitelé získat pouze v zahraničí. Firmy obchodují, aby mohly proniknout na nové trhy, snaží se o zvyšování efektivity výroby (např. využitím technologií ze zahraničí) a vyrábět s nižšími náklady, aby mohli zvyšovat své zisky. Úkolem státu je zajistit ekonomickou rovnováhu země a to jak vnější rovnováhu, jež je zachycena na vyrovnané platební bilanci, tak i stabilitu devizového kurzu. [1, 4, 13]

2.1.1 Funkce zahraničního obchodu

V ekonomikách řady zemí hraje zahraniční obchod důležitou roli, avšak mezi zeměmi jsou výrazné rozdíly ve fungování zahraničního obchodu, což je způsobeno ekonomickým rozměrem a vyspělostí dané země. Přesto ale zahraniční obchod plní určité obecně platné funkce, kterými jsou:

- transformační,
- transmisní a
- růstová funkce.

Smyslem ekonomických vztahů se zahraničím je **transformační působení** zahraničního obchodu. Jedná se o funkci, kdy zahraniční obchod mění (transformuje) strukturu domácích zdrojů (produkce) ve strukturu, která je žádoucí v oblasti užití. Dovození toky jsou předpokladem překonání omezení ve vybavení výrobními zdroji a dovozem určitých produktů je možno překonat omezení jak přírodními podmínkami (např. omezený prostor, nedostatečná surovinová základna a další), tak ekonomickými podmínkami dané země (např. nedostatek domácího kapitálu). Transformační funkce zahraničního obchodu má také význam při zvyšování ekonomické vyspělosti zemí a rozšiřuje varianty uspokojování potřeb.

Transmisní funkce je považována za vyšší typ transformační funkce vnějších ekonomických vztahů. Podstatou transformační funkce je nahrazení domácí výroby a zdrojů dovozem zboží či zahraničních výrobních faktorů. Podstatou funkce transmisní je přenos informací, poznatků, kritérií a stimulů rozhodování a chování ekonomických celků z vnějšího prostředí do domácí ekonomiky. V současném vývoji světové ekonomiky je transmisní funkce označována za nejdynamičtější a nejzávažnější působení vnějších ekonomických vztahů na ekonomiky jednotlivých zemí.

Růstová funkce zahraničního obchodu souvisí s utvářením specializačního profilu ekonomiky. Tato funkce se projevuje zejména u relativně malých ekonomik, kde struktura domácího hospodářství je ovlivněna exportní výkonností a konkurenční schopností výrobků dané země v zahraničí. Podstatou projevu růstového efektu je struktura prováděné transformace, která vede k úsporám vynaložené národní práce.

Za jistých podmínek se zahraniční obchod může stát brzdou či **bariérou** ekonomického růstu. Příkladem může být odvětví, které je v počáteční fázi svého vývoje a není schopno čelit zahraniční konkurenci nebo také vývoz výrobků s nízkou přidanou hodnotou, jejichž cena je pak nízká (případ rozvojových zemí). V takové situaci se smysl zahraničního obchodu obrací ve svůj opak, dovozy ze zahraničí mohou působit negativně na strukturu domácí výroby a snižovat národní důchod, místo aby jej zvyšovalo. [2, 4]

2.1.2 Formy a struktura zahraničního obchodu

Mezi základní formy zahraničně obchodních činností patří export, import a reexport.

Export je vývoz zboží nebo služeb do zahraničí, což má za důsledek příliv kapitálu do země, odkud se zboží nebo služby vyvážejí. V případě, že mezi tuzemským výrobcem a zahraničním odběratelem existuje přímé zahraniční spojení, jedná se o přímý export. Ve formě nepřímého exportu vstupuje mezi výrobce a odběratele prostředník, který od výrobce zboží na domácím trhu nakoupí a prodá jej do zahraničí.

Dovoz zboží nebo služeb ze zahraničí je označován jako **import**, jehož důsledkem je odliv kapitálu ze země, kam se dováží. Stejně jako export je i import rozčleněn na přímý a nepřímý dovoz. Přímá forma dovozu znamená, že tuzemský producent nakupuje přímo v zahraničí, zatímco v případě nepřímého dovozu nakupuje tuzemský producent od tuzemského zprostředkovatele zahraničního zboží.

Reexportem neboli vývozem dovozu se rozumí nákup výrobku v určité zemi a jeho prodej v nezměněné podobě do jiné země. O přímý reexport se jedná v případě, kdy

reexportér nakoupí zboží v zahraničí a prodá ho jiné zemi, aniž by zboží vstoupilo do země reexportéra. Pokud reexportér doveze zboží do své země a odtud ho vyveze, jedná se o nepřímý reexport, jež může sloužit k překonání např. obchodně politických překážek mezi cílovou zemí a zemí původu.

Zahraniční obchod můžeme hodnotit z hlediska teritoriální a komoditní struktury. **Teritoriální struktura** zahraničního obchodu vyjadřuje nejvýznamnější dovozní a vývozní oblasti pro danou zemi. Lze z ní vyčíst, kam míří převážná část export, tedy jaké jsou pro zemi cílové trhy a také odkud země dováží převážnou část svých zdrojů. Z teritoriální struktury zahraničního obchodu lze také vyčíst závislost ekonomiky na určité zemi či teritoriu v případě, že významná část obchodu se uskutečňuje právě s touto oblastí. Skladbu dovozu, vývozu a salda obchodní bilance z pohledu jednotlivých komodit dané ekonomiky hodnotí **komoditní struktura**. Pokud v exportu země převažují suroviny a potraviny a v importu převažují výrobky, jedná se o zemi rozvojovou. Naopak u hospodářsky vyspělých zemí převažují v dovozu i vývozu výrobky. [14, 10, 43]

2.1.3 Intenzita zahraničního obchodu

Základní informací pro charakteristiku a určení specifík zahraničního obchodu je jeho intenzita, která je měřena mírou otevřenosti a exportní výkonností ekonomiky.

Podle toho, jak se státy zapojují do mezinárodních ekonomických vztahů, je můžeme rozdělit na otevřené a uzavřené ekonomiky. *Otevřenou ekonomikou* se rozumí země, která má ekonomické vztahy s okolními zeměmi, naproti tomu uzavřená ekonomika nemá žádné ekonomické vazby s okolím. Země, které jsou otevřenými ekonomikami můžeme dále rozčlenit na malé a velké. Malá otevřená ekonomika je země, která nemůže ovlivnit světovou cenu nějaké komodity, je tedy v pozici, kdy světovou cenu přebírá, nebo-li price-taker. Znamená to, že poptávka po dovozu malé ekonomiky může být uspokojena bez dopadu na světovou cenu. Velká otevřená ekonomika je schopna ovlivnit světovou cenu určité komodity, což znamená, že rostoucí poptávka po dovozu může být uspokojena pouze za předpokladu rostoucí ceny, jelikož zboží musí být staženo z jiných trhů. V současné době je většina zemí světa v pozici malé otevřené ekonomiky, avšak může se stát, že u některých výrobků je země v pozici malé ekonomiky a u jiných v pozici velké ekonomiky.

Míra otevřenosti ekonomiky vyjadřuje, jak je země ekonomicky aktivní v rámci mezinárodního obchodu a je základním ukazatelem intenzity zahraničního obchodu. Nejčastěji je měřena podílem vývozu (obratu) na hrubém domácím produktu (GDP) země

v daném roce, jak ukazuje vzorec (2.1). Čím je tento poměr vyšší, tím je také vyšší otevřenost ekonomiky.

$$MOE = \frac{X}{GDP} * 100[\%] \quad (2.1)$$

kde: MOE – míra otevřenosti ekonomiky,

X – hodnota exportu,

GDP – hrubý domácí produkt.

Důvodem nízké míry otevřenosti ekonomik může být u rozvinutých zemí velký vnitřní trh, jako je tomu například u Spojených států amerických (USA). Vysoká míra otevřenosti se naopak vyskytuje u rozvinutých ekonomik s vysokým podílem exportu a malým vnitřním trhem (malé otevřené ekonomiky). U méně rozvinutých zemí je nízká míra otevřenosti způsobena malou konkurenceschopností výrobků na světových trzích a také vysokými náklady na proniknutí na tyto trhy. Příčinou vysoké míry otevřenosti je u méně rozvinutých ekonomik úzká specializace výroby podmíněná přírodními podmínkami (např. Irák, Kuvajt – země specializující se na těžbu ropy).

Produktivita ekonomiky v zahraničním obchodě je měřena pomocí **exportní výkonnosti**, tedy objemem vývozu na jednoho obyvatele, jak zobrazuje vzorec (2.2). Tento ukazatel naznačuje schopnost země zapojit se do mezinárodní dělby práce a měl by mít rostoucí trend.

$$EV = \frac{X}{Ob} \quad (2.2)$$

kde: EV – exportní výkonnost,

Ob – počet obyvatel.

Rozsah zahraničního obchodu, tedy export a import, teritoriální a komoditní struktura a intenzita zahraničního obchodu slouží k charakteristice zahraničního obchodu. Tyto základní ukazatelé, stejně jako vztahy pro výpočet míry otevřenosti ekonomiky a exportní výkonnosti budou použity v analytické části práce pro potřeby měření a komparace zahraničního obchodu. [11, 12, 14]

2.2 *Charakteristika obchodní politiky a její typy*

Historicky první státní zásahy měly chránit domácí ekonomiku před zahraniční konkurencí a zajistit státu dodatečné ekonomické zdroje (např. cla). Až ve 20. století se začaly hojně uplatňovat státní zásahy ve prospěch vyvážejících podniků. V současné době však ubývá ovlivňování zahraničního obchodu státem díky Světové obchodní organizaci (WTO), která se snaží tyto zásahy omezovat nebo vyloučit.

2.2.1 *Vymezení pojmu obchodní politika*

Obchodní politika je souhrnem záměrů, zásad, strategií, nástrojů, institucí, opatření a smluv, jejichž prostřednictvím vlády států ovlivňují obchodní vztahy podnikatelských subjektů a vnitřní ekonomický rozvoj národního hospodářství.

Obchodní politika státu má své vnitřní a vnější vazby. *Vnitřní vazby* jsou ukotveny v národní legislativě, jež právně definuje obchodní nástroje, opatření a utváří instituce a subjekty s jasně stanovenými kompetencemi. Tyto instituce navrhuje obchodně politickou strategii a snaží se dosáhnout předem vymezených cílů vlády. *Vnější vazby* přesahují rámec státu a spojují obchodní politiku státu se systémy obchodních politik ostatních zemí světa a jsou ovlivněny zahraničně politickou orientací a vztahy země.

Důvody vládních zásahů a vlivu na průběh zahraničního obchodu je možno rozdělit na:

a. ekonomické příčiny, mezi které patří:

- udržení zaměstnanosti,
- ochrana nových odvětví,
- podpora industrializace,
- zabezpečení konkurenceschopnosti země atd.,

b. mimoekonomické příčiny, jimž jsou:

- zachování rozhodujících odvětví v zemi,
- pomoc při rozvoji obchodu s nevstřícnými zeměmi,
- udržení vlivu a ochrana národní identity apod. [7, 14]

2.2.2 Pojetí obchodní politiky

Každý stát utváří svou vlastní zahraničně obchodní politiku, která zajišťuje vzájemné ekonomické vazby se zahraničím a snaží se o rozvoj těchto vztahů, ovlivňuje rozsah dovozu a vývozu zboží, stejně tak i strukturu zahraničního obchodu. Vzájemné vztahy a vazby mezi zahraničně obchodními politikami států utvářejí *mezinárodní obchodní politiku*. Ta je formulována členstvím v mezinárodních ekonomických a obchodních organizacích a také vyplývá z mezinárodních obchodních ujednání.¹ Přijaté principy obchodování musejí státy respektovat a tyto závazky ze smluv se poté promítají do vnitřních vazeb, jež se vnějším vazbám přizpůsobují.

Obchodní politika a další významné politiky jako například fiskální, měnová, sociální politika aj., patří mezi hlavní nástroje hospodářské politiky státu. Tyto politiky na sebe vzájemně působí a jsou vymezovány s ohledem na ostatní politiky. Míra vazeb a provázanosti mezi obchodní politikou a dalšími oblastmi ekonomiky se v jednotlivých státech liší a závisí na míře otevřenosti ekonomiky. Prostřednictvím obchodní politiky stát také upravuje poměry na svém území tak, aby dosáhl optimální ekonomické situace. Stát vyvíjí obchodně politické aktivity navenek vůči ostatním státům (např. prostřednictvím smluv), vůči zahraničním podnikatelským subjektům (např. technické normy na dovážené zboží), dovnitř vůči exportérům (např. podpora vývozu) a vůči tuzemským podnikatelským subjektům (např. ochranná opatření). Tyto aktivity, jejich rozsah, míra působení a dopad předurčují orientaci obchodní politiky země. Rozlišují se dva základní teoretické směry (typy) obchodní politiky – liberalismus a protekcionismus, z nichž ani jeden se v praxi téměř nevyskytuje ve své čisté podobě, vždy je volen spíše kompromis mezi otevřením ekonomiky vnějším vlivům a ochranou domácí ekonomiky. Ekonomická úroveň země a ekonomická a politická situace ve světě předurčují, zda se země uchylují ve svých zahraničně obchodních vztazích spíše k liberálním, nebo naopak k ochranářským praktikám. [4, 7]

2.2.3 Liberalismus

Zastánci liberalismu prosazují **volný obchod**, pojem je odvozen z latinského slova „*liber*“, což znamená svobodný. Tento typ obchodní politiky se snaží o postupné odstraňování překážek při obchodování, jako je například snižování celních bariér

¹ Mezi mezinárodní obchodní ujednání patří např. mnohostranné obchodní dohody uzavřené v rámci Světové obchodní organizace, mezinárodní komoditní dohody uzavřené v rámci UNCTAD, dohody o integračních seskupeních a regionální, bilaterální nebo meziregionální preferenční dohody o volném obchodu, dohody o obchodní spolupráci a ostatní smlouvy s obchodními ustanoveními.

a odstraňování netarifních opatření. Eliminací těchto překážek dochází k otevírání národního trhu státu, je umožněn volný pohyb zboží a služeb a rozšiřují se možnosti pro tuzemské výrobce.

K uzavírání obchodních dohod a smluv mezi zeměmi docházelo již dříve, než byla zformulována teoretická koncepce liberalismu. V těchto mezinárodních obchodních smlouvách se projevovala snaha o spolupráci a ustanovení oficiálních práv cizích obchodníků na domácím trhu. Díky mezinárodním smlouvám rostl obchod mezi zeměmi a docházelo k vyšší produktivitě práce. Po nepříznivých důsledcích protekcionismu ve 30. letech 20. století a po druhé světové válce sílily tendence, které vedly k odstraňování obchodních bariér. Podpisem *Všeobecné dohody o celních a obchodu* (GATT) začal fungovat mnohostranný systém obchodování na jehož principech probíhá liberalizace obchodu a postupné odstraňování tarifních a netarifních překážek mezinárodního obchodu.

Teoretický základ volného obchodu byl vytvořen v 18. století **fyziokraty**, tedy liberálními ekonomy, kteří hlásali hospodářský liberalismus (*laissez faire* – omezení státních zásahů do hospodářství) a volný obchod. Představitel tzv. formativní ekonomie, **David Hume**, formuloval principy fungování tzv. kvantitativní teorie peněz. Ve svých esejích *O obchodní bilanci* a *O žárlivosti obchodu* dokazuje, že zahraniční obchod může být výhodný pro obě zúčastněné ekonomiky a že země, jež se brání dovozu, poškozuje především sama sebe.

Názory fyziokratů a myšlenku volného obchodu dále rozvinuli představitelé klasické ekonomie, jejichž teorie jsou považovány za základní liberální koncepce zahraničního obchodu a z nichž v současné době vycházejí argumenty zastánců liberalismu. Mezi anglické klasiky patří **Adam Smith**,² který ve svém díle *Pojednání o podstatě a původu bohatství národů* z roku 1776 charakterizuje výhody zahraničního obchodu v ekonomice. Podle něj je obchod mezi dvěma zeměmi založen na **teorii absolutních výhod**, která říká, že by se země měla specializovat na produkci těch výrobků, jež je schopna vyrábět levněji, tedy s použitím menšího množství práce než ostatní země. Levnější výrobky pak bude vyvážet do zemí, ve kterých je výroba dražší a naopak bude dovážet výrobky, které jsou partnerské země schopny vyprodukovat levněji. V dnešní době je však teorie absolutních výhod spíš jen zvláštní případ, kdy například mezi sebou obchodují vyspělé a rozvojové země. Většina současného světového obchodu, zejména obchod mezi rozvinutými zeměmi, nemůže být touto teorií vysvětlena.

² A. Smith (1723 – 1790) – ekonom, filozof, profesor na univerzitě v Glasgow.

David Ricardo³ je autorem významné teorie, jež objasňuje případ, kdy země není schopná vyrábět žádný výrobek levněji a zda je pro tuto zemi výhodné se zapojit do mezinárodního obchodu. Ricardo závěry svých studií shrnul do díla *Základy politické ekonomie* (1817), ve které popsal **teorii komparativních výhod**. Tato teorie dokazuje, že nejen země, které mají absolutní výhodu, mohou vstupovat na mezinárodní trhy a obchod je tedy výhodný i pro země, jež nemají žádnou absolutní výhodu. Zisk z obchodování podle Ricarda vychází z rozdílů ve srovnání nákladů. Komparativní výhodu lze tedy definovat jako relativně největší absolutní výhodu, pokud má země absolutní výhodu při produkci určitých svých výrobků, nebo naopak jako relativně nejmenší absolutní nevýhodu, jestliže má země absolutní nevýhodu při produkci svých výrobků. Lze také říci, že pokud se vyspělejší země mající největší absolutní výhodu u určitého zboží bude na produkci tohoto výrobku specializovat a druhé zboží přenechá méně vyspělému obchodnímu partnerovi, je možné dosáhnout větší světové produkce u druhé komodity, přestože se jeho výroba přesunula do méně výhodných podmínek. V praxi se však ukázala tato teorie dlouhodobě nevýhodná, jelikož může prohlubovat ekonomickou zaostalost. Specializace na výrobu a vývoz komparativně výhodných statků neumožňuje rozvíjet ta průmyslová odvětví, jež jsou nutná pro rozvoj ekonomiky. Teorii komparativních výhod dále rozvinul **John Stuart Mill** a rozšířil ji o *teorii reciproční poptávky a mezinárodního směnného poměru*.

Klasické teorie mezinárodního obchodu doplnily teorie neoklasické, které do svých modelů zahrnuly také kapitál. Neoklasikové **Heckscher a Ohlin**⁴ zformulovali *dynamickou teorii komparativních výhod*, která hovoří o tom, že se země budou specializovat na výrobu a vývoz těch druhů zboží, které jsou relativně náročné na ten výrobní faktor nebo faktory, kterými je země relativně nejlépe vybavena. Heckscher – Ohlinův model byl kritizován kvůli nesplnění předpokladů této teorie.

Z logiky Heckscher – Ohlinova modelu vycházel také **Stolperův a Samuelsonův**⁵ *teorém o změně světových cen* zabývající se dopady růstu světové ceny kapitálově náročné komodity na zemi zaměřenou na výrobu kapitálově náročných výrobků a na zemi zaměřenou na výrobu pracovně náročných výrobků. **Rybczynského efekt** a změna relativní vybavenosti odpovídá na otázku, co se stane, jestliže z nějakého důvodu dojde k významné změně poměru kapitálu a práce uvnitř země. **Leontiefův paradox** se pokusil ověřit platnost Heckscher – Ohlinova modelu na příkladu zahraničního obchodu Spojených států amerických, kdy bylo

³ D. Ricardo (1772 – 1823) – politický ekonom, obchodník a jeden z nejvlivnějších klasických ekonomů.

⁴ Švédští ekonomové Elie Heckscher a Bertil Ohlin, který je držitelem Nobelovy ceny za ekonomii za rok 1977.

⁵ Paul A. Samuelson byl americký ekonom a držitel Nobelovy ceny za ekonomii v roce 1970.

zjištěno, že USA vyvážejí pracovně náročné výrobky, přestože jsou zemí s vysoce kapitálovou vybaveností. [3, 4, 7, 11]

2.2.4 *Proteccionismus*

Pojem protekcionismus je odvozen z anglického slova „*protect*“, což v překladu znamená chránit. Jedná se o typ obchodní politiky, která zastává **ochranářský přístup** a snaží se chránit domácí ekonomiku před vnějšími vlivy pomocí obchodních bariér.

Extrémním případem ochranářského přístupu je *politika autarkie*, která se snaží dosáhnout soběstačnosti a nezávislosti na jiných zemích. Při aplikaci této politiky vlády v zásadě nepropracovávají obchodní politiku, domácí trh je uzavřen pro dovozy a jsou znemožněny vývozy. Nejvýraznějším příkladem autarkní politiky je v současné době Severní Korea.

Obchodní bariéry v protekcionismu jsou utvářeny pomocí různých obchodně politických opatření, která chrání trh dané země před dovozem ze zahraničí a naopak podporují vývoz domácí produkce. U dovozu se nejčastěji používají dovozní cla, kvóty a netarifní opatření a různé technické překážky. K podpoře vývozu jsou naopak využívány nástroje jsou vývozní subvence, státní úvěry a záruky.

Již v 17. – 18. století existovaly vědecké studie o úloze zahraničního obchodu v reprodukčním procesu.⁶ V této době převládalo merkantilistické ekonomické myšlení, jež mělo velký vliv na obchodní a hospodářskou politiku států po dlouhá staletí. **Merkantilismus** je ekonomickým učením, jehož hlavním cílem je růst národního bohatství, které je určeno množstvím peněz v zemi. Bohatství se vytváří pomocí obchodních vztahů nejen uvnitř země, ale hlavně pomocí zahraničního obchodu. Hlavním cílem zahraničního obchodování je kladná obchodní bilance, kdy do země přitékají peníze. Naopak záporná obchodní bilance, tedy odliv peněz ze země, je považována za nepříznivou. Nejvýznamnějším představitelem merkantilismu byl **Thomas Mun**, který hájil názor, že není nutné mít aktivní obchodní bilanci se všemi zeměmi, stačí mít aktivní celkovou obchodní bilanci a zdůrazňoval výhodnost reexportů.

Merkantilistické názory vyvrátili angličtí klasikové, přesto se v tomto období objevily i teorie zastánců protekcionismu, jež se řadí mezi tzv. **alternativní teorie**, které se zaměřovaly na nesplnění většiny silných předpokladů, na kterých byly teorie klasického a neoklasického proudu vybudovány. Německý ekonom **Friedrich List** formuloval teorii

⁶ Reprodukční proces je stále se opakující proces výroby - rozdělování - směny - spotřeby. Uspořádání jednotlivých etap produkce nemůže být zaměněno.

dětských odvětví, ve které došel k závěru, že země by se měla otevřít působení zahraniční konkurence až tehdy, kdy ji bude schopna čelit a její průmysl se tane dospělým. *Teorii zbídačujícího růstu* formuloval indický ekonom **Jagdish Bhagwati**, ve které hovoří o neracionální reakci rozvojových zemí na změnu světové ceny jejich produkce. Tito výrobci podle Bhagwatiho zvyšují nabídku exportních komodit, což v konečném důsledku může způsobit ekonomický pokles. Argentinský ekonom **Raul Prebisch** se pokus vysvětlit problém rozvojových zemí na své *teorii periferní ekonomiky*. Prebisch došel k závěru, že rychleji rostou výrobky s vysokou přidanou hodnotou z center (vyspělých zemí) a zhoršují se směnné relace⁷ výrobků s nízkou přidanou hodnotou z periferií (rozvojových ekonomik). [11, 13]

2.3 *Nástroje obchodní politiky*

Aby mohl stát prosadit své záměry, jež se dotýkají obchodních vztahů se zahraničím nebo vnitřní ekonomiky, má vláda dané země k dispozici soustavu obchodně politických nástrojů a opatření. K úpravě poměrů mezi subjekty na svém území využívá stát aparátu právních norem, zatímco regulace vztahů s jinými státy je realizována sjednáváním mezinárodních smluv.

Nástroje obchodní politiky můžeme členit z několika hledisek, například podle jejich právní nebo věcné podstaty, cílů, tvorby a podobně. Nejznámější členění obchodně politických nástrojů je rozlišování na autonomní a smluvní nástroje. **Autonomní nástroje** jsou jednostranná obchodně politická opatření, která může stát přijímat nezávisle na závazcích, která pro něj vyplývají z mezinárodních smluv. Tato opatření jsou přijímána za účelem ochránit domácí výrobce před zahraniční konkurencí a jsou dále členěna na nástroje tarifní a netarifní. Základ **smluvních nástrojů** obchodní politiky je v mezinárodních ujednáních, u kterých je daná země smluvní stranou a jež ji stanovují určitý obchodně politický režim. V současné světové ekonomice je posilován význam smluvních nástrojů a postupně dochází k omezování možností využívat autonomní nástroje. [4, 7]

2.3.1 *Autonomní tarifní nástroje*

Za autonomní tarifní nástroje je považováno clo, celní kvóty či další obchodně politická opatření celní povahy.

⁷ Směnné relace jsou dány podílem cenové hladiny vývozu a cenové hladiny dovozu.

Clo, v anglickém ekvivalentu „*tariff*“, je peněžní částka, která se vybírá v souvislosti s dovozem či vývozem zboží. Historie cla je velmi dlouhá a jeho funkce se v průběhu staletí vyvíjela. Ve středověku mělo clo charakter mýtného, později začalo plnit fiskální funkci, kdy bylo hlavním zdrojem naplňování státní pokladny. S rozvojem mezinárodní dělby práce bylo posláním cla chránit domácí odvětví. Ve vyspělých zemích se vytrácejí cla, která jsou vybírána při vývozu zboží.

Základní funkcí cla je tedy ochrana ekonomických zájmů a vytváření příznivého prostředí pro domácí výrobce. Při dovozu se vybere jistá peněžní částka, která způsobí zvýšení ceny dováženého zboží, a tím je domácí výrobce zvýhodněn při prodeji svého výrobku na domácím trhu.

Clo se vyskytuje v různých variantách jako clo vázané, aplikované nebo průměrné. V rámci liberalizačních jednání byla smluvena jistá úroveň cla, což označuje clo vázané. Aplikované clo vyjadřuje takovou výši celní sazby, která je na zboží skutečně uvalena při jeho dovozu. Průměrnou úroveň celní sazby určitého výrobku označuje průměrné clo.

Jelikož jsou cla používána již dlouhou dobu existuje celá řada druhů cel. Některá cla se již mnoho let nepoužívají nebo není jejich role natolik důležitá. Cla můžeme členit z hlediska:

○ **účelu:**

- *clo fiskální* – clo jako zdroj k financování státních výdajů;
- *clo ochranné* – zajištění ochrany domácích výrobců před dovozem zboží z jiných zemí a mající specifický charakter ochranných cel jako
 - prohibiční – natolik vysoké sazby cel, že zcela vyloučí zahraniční konkurenci;
 - preferenční – slouží ke zvýhodnění subjektů v přístupu na trh;
 - vyrovnávací – uplatňováno na státem subvencované dovážené výrobky;
 - diferenční – uvalováno při přepravě zboží, kdy jsou preferováni domácí přepravci;
 - antidumpingové – aplikováno v případech, kdy dochází k dumpingu, jež je zakázán;
 - kompenzační – zmírňuje nevýhody domácí produkce, kdy dochází například k nárůstu cen vstupních materiálů nebo surovin;
 - odvetné (retorzní) – uplatňováno z důvodu hospodářské odvety při dovozu ze státu, který diskriminuje jinou zemi v hospodářských vztazích;

○ **stupně regulace:**

- *autonomní clo* – aplikováno ve vztahu k zemím, se kterými daná země nemá uzavřeny žádné smluvní závazky;
- *smluvní clo* – uplatňováno na základě dvoustranných nebo mnohostranných dohod o vzájemném poskytování celních výhod;

○ **směru pohybu:**

- *clo dovozní* – uplatňováno při dovozu zboží a zejména z ochranných důvodů;
- *clo vývozní* – jsou aplikována s cílem znesnadnit vývoz surovin a podpořit tak domácí výrobu;
- *clo tranzitní (průvozní)* – původně plnilo fiskální účely, na počátku 20. století zrušena;

○ **způsobu výpočtu:**

- *clo valorické* – stanovováno určitým procentem z ceny zboží;
- *clo specifické* – stanovení pevné částky cla v peněžních jednotkách za určitou jednotku množství (kus, barel atd.);
- *clo diferencované* – odstupňováno pro různé ceny téhož druhu zboží – diferencované valorické clo nebo má podobu diferencovaného specifického cla, jež je odstupňováno podle cen zboží;
- *clo smíšené (kombinované, klouzavé)* – kombinace valorického a specifického cla.

Pro *výpočet cla* je důležitý původ zboží, jelikož dovoz z některých států má zvýhodněné celní sazby. Je tedy zjišťováno, zda existují pravidla pro určení odkud zboží pochází a zda byl jeho původ změněn v jiném státě a podobně.

Každý stát si stanovuje výši cel a to pro každý jednotlivý produkt. Zároveň také stát vytváří soustavu orgánů, jež při přechodu výrobku přes hranice stanovují a vybírají clo. Stát také vydává úřední seznam zboží, kde je uvedena odpovídající výše celního zatížení a způsob vyměření cla. Jedná se o celní sazebník, který dostatečně identifikuje výrobek a jeho clo, aby se co nejvíce eliminovala záměna zboží a tím i celní zatížení.

Mezi další tarifní obchodně politické nástroje patří **celní kvóty, celní stropy, daně a další poplatky a dávky**. V případě celních kvót a stropů se jedná o kombinaci tarifních a netarifních opatření, kdy je pro určitý výrobek stanovena kvóta v rámci které je umožněno dovážet výrobek za zvýhodněnou celní sazbu. Při vyčerpání této kvóty je možno zboží nadále dovážet, avšak s vyšším clem. Daně a celní poplatky souvisí s použitím celního prostoru a při celním řízení je clo vybíráno společně s daněmi (např. daň z přidané hodnoty). [4, 9]

2.3.2 Autonomní netarifní nástroje

Netarifní opatření jsou opatření jiná než celní a mají různé formy. Nejčastější formou jsou množstevní omezení a opatření v oblasti fiskální politiky jako například dovozní dávky apod. Patří zde také technické překážky obchodu. Rovněž u netarifních nástrojů je účelem ochrana výrobního odvětví domácí ekonomiky. Původně netarifní opatření sloužila jako doplněk tarifních nástrojů, v současnosti však jejich význam převyšuje nad významem celních nástrojů.

Při aplikaci **množstevních omezení** je vyhlášována kvóta pro dovoz či vývoz a po jejím vyčerpání je dovoz nebo vývoz výrobku zakázán. Tyto kvantitativní restrikce jsou spojeny s udělováním dovozních nebo vývozních licencí a bývají většinou sjednávány u tzv. citlivých položek.

Záměrem státu při aplikaci opatření v oblasti fiskální politiky a devizového režimu je snížit náklady a posílit konkurenceschopnost tuzemských výrobců a vývozců. Mezi tato opatření patří **dovozní dávka** (přirážka) jež je vybírána při dovozu výrobků nad rámec běžného cla, a dovozní depozitum. V případě **dovozního depozita** se jedná o finanční částku složenou při dovozu u určeného peněžního ústavu na stanovenou dobu, po jejímž uplynutí je částka vrácena. Dále mezi tato opatření patří **minimální cena**, která určuje zahraničnímu vývozci spodní hranici jím vyváženého výrobku. V případě, že není minimální cena dodržena, může být uvaleno dodatečné clo nebo kvantitativní omezení.

Technické překážky obchodu jako je vydávání technických norem, hygienických předpisů, prokazování původu zboží, certifikace, vydávání licencí a jiné, vedou ke zvyšování nákladů a dovozních cen zahraničních výrobků. Mnohdy je zajištění potřebné dokumentace finančně a časově náročné. Technické překážky je možné členit na:

- **přirozené** – překážky dané různou historickou a kulturní úrovní spotřeby (např. volant vpravo, napětí v síti apod.),
- **umělé** – tuzemské technické, hygienické, veterinární aj. předpisy.

Členové Světové obchodní organizace v roce 1979 podepsali *Dohodu o technických překážkách obchodu*, jež byla v roce 1994 aktualizována. Jedná se mezinárodní normu jež charakterizuje technické překážky a jejich uplatňování a jejím cílem je zajistit, aby se technické překážky a normy nestaly bariérou mezinárodního obchodu. Členské země WTO tak při ustanovování technických norem musí vycházet z této dohody. [4, 9, 10]

2.3.3 *Smluvní nástroje*

Prostřednictvím smluvních nástrojů obchodní politiky je zajišťována regulace obchodu mezi dvěma či více zeměmi neboli smluvními stranami. Mezi hlavní subjekty, kteří smlouvy sjednávají, patří jednotlivé státy, které se dohodnou na úplném znění obsahové i formální stránky smlouvy.

Členění mezinárodních smluv je možné z různých hledisek, například:

- ***podle počtu zúčastněných stran*** – smlouvy uzavřené mezi dvěma zeměmi jsou označovány jako dvoustranné (bilaterální), mezi několika zeměmi jsou to smlouvy vícestranné, a jako smlouvy mnohostranné jsou označovány dohody Světové obchodní organizace;
- ***podle možnosti omezení přístupu k nim*** – podle toho, zda umožňují se do smluvních závazků připojit také dalším zemím, se rozlišují smlouvy otevřené, polootevřené a uzavřené;

podle předmětu úpravy – čeho se dané smlouvy týkají, například obchodní spolupráce, dopravy, celní problematiky, vytvoření mezinárodních organizací a podobně.

Mezinárodní smlouvy jsou zpravidla dlouhodobé a mohou být vypovězeny jednostranně. Obchodní smlouvy mohou nabývat různých podob, například mezistátní úmluvy, obchodní dohody, mezinárodní surovinové dohody nebo platební dohody.

U mnohostranných, ale i dvoustranných smluv se můžeme v obsahu setkat se jednotlivými typy obchodních režimů jako je režim nejvyšších výhod, národní režim, reciproční režim nebo preferenční režim.

K využívání smluvních nástrojů došlo v celosvětovém měřítku k nárůstu, jsou utvářena společná pravidla jednání členů mezinárodního společenství v dané oblasti a tento proces je všeobecně přijímán jako cesta ke snížení celního zatížení a eliminaci překážek obchodu. [7, 9]

2.3.4 *Nástroje podpory vývozu*

Kromě nástrojů, které státy používají na ochranu vnitřního trhu před zahraniční konkurencí, existují také opatření stimulující vývoz domácích výrobků. Jedná se o nástroje tzv. ***proexportní politiky*** mezi které patří vývozní subvence, vládní úvěry, státní záruky na dodavatelské úvěry a devalvace měny.

Vývozní subvence jsou finanční pomocí státu ze které plyne příjemci nějaký prospěch. Přímou formou subvencí je daňová restituce, prémie či celní restituce a mezi nepřímou subvencí patří slevy, příspěvky na výzkum, poskytování vědecko technických poznatků či poskytování informací o zahraničních trzích. Vývozní subvence mohou být zacílené na podporu určitého podniku, na podporu určitého sektoru hospodářství nebo na podporu rozvoje určitého regionu. V rámci mnohostranného obchodního systému jsou některé formy subvencí zcela zakázané a to podpory vázané na vývozní výkonnost nebo na upřednostnění domácích vstupů do výroby před zahraničními.

Vývoz je možno podpořit také poskytnutím **státní půjčky** nebo **pojištěním úvěrů** exportérů. Státní podpora tak umožňuje krýt úvěrová rizika spojená s vývozem zboží a služeb a s investicemi v zahraničí. [7, 14]

2.4 Shrnutí

Zahraniční obchod vede ke zefektivnění výroby a zvýšení životní úrovně v obchodujících zemích. Významným způsobem ovlivňuje schopnost a možnosti země dosáhnout ekonomického růstu. Předmětem zahraničního obchodu jsou zboží, služby a práva duševního vlastnictví, jako například licence, autorská práva a jiné.

Důležitost zahraničněobchodní činnosti byla podložena studii různých ekonomů, jež svými teoriemi podnítily rozvoj mezinárodního obchodu a vnějších ekonomických vztahů.

Aby se státy vypořádaly s vlivy ze zahraničí, začaly se rozšiřovat státní zásahy do ekonomiky prostřednictvím obchodní politiky. Ta je součástí hospodářské politiky státu a zároveň součástí zahraniční politiky a vnějších vztahů. Ve svých vztazích vůči zahraničí stát uplatňuje nástroje, které odrážejí typ obchodní politiky a to buď liberální nebo spíše ochranářský.

Nástroje obchodní politiky můžeme členit na autonomní a smluvní. Mezi autonomní nástroje patří například clo, množstevní omezení, celní kvóty a další. Smluvními nástroje se označují mezinárodní smlouvy, které stát uzavírá s jinými zeměmi v rámci mezinárodních organizací, integrací a různých regionálních spoluprací. Kromě nástrojů na ochranu domácího trhu uplatňují země také proexportní politiku, která zahrnuje opatření jako vývozní subvence či státní úvěry a záruky.

V současném globalizovaném světě jsou ekonomiky jednotlivých zemí na sobě stále více závislé a zahraniční obchod tyto vztahy posiluje a dále rozvíjí.

3 Analýza zahraničně obchodních vztahů Chorvatska

Chorvatsko, oficiálně Chorvatská republika, leží na území, jehož historie sahá až do doby kamenné. Země byla na počátku minulého století součástí mnohonárodnostního státu ve zkratce nazývaném Jugoslávie. Po letech bojů za nezávislost a válečných konfliktech na Balkánském poloostrově byla ekonomika Chorvatska ve špatném stavu. Postupným zapojováním do mezinárodních hospodářských organizací se však otevřela možnost čerpání půjček na rozvoj a revitalizaci chorvatské ekonomiky. Dynamický růst ekonomiky umožnil Chorvatsku dosáhnout makroekonomické stability a stát se kandidátskou zemí na vstup do Evropské unie.

3.1 Základní údaje o Chorvatsku

Chorvatská historie je velmi dlouhá a jako vévodství byla země součástí Habsburské monarchie až do první světové války. Poté Chorvati, Srbové a Slovinci vytvořili říši, jež byla po roce 1929 známá jako Jugoslávie. V roce 1944 se Chorvatsko stalo součástí Socialistické federativní republiky Jugoslávie. Svou nezávislost země vyhlásila 25. června 1991. Chorvatská ústava byla přijata v roce 1990, na jejím základě bylo ustanoveno poloprezidentské státní zřízení až do roku 2000, kdy země přešla na parlamentní systém.

Úřední název Chorvatska zní **Republika Hrvatska** a nachází se v jiho-východní Evropě u východního pobřeží Jaderského moře.⁸ Na severu sousedí se Slovinskem a Maďarskem, na východě se Srbskem a Černou Horou a na jihu s Bosnou a Hercegovinou. Celková rozloha země činí 56 594 km², z toho je vodní plocha o velikosti 620 km². U pobřeží Chorvatska v Jaderském moři leží okolo 1 200 ostrovů různých velikostí.

Hlavní městem Chorvatska je **Záhřeb** (Zagreb), dalšími velkými městy jsou Split, Rijeka či známější Dubrovnik. Země je členěna na 21 žup, 430 občin (nižší územně administrativní celky), 121 měst a 6 694 obcí.

Podle údajů z roku 2010 má Chorvatsko 4 486 881 obyvatel chorvatské a v menší míře srbské i jiné národnosti. Z náboženského hlediska zde žijí převážně římskokatolíci (87,8 %), dále pak pravoslavní, muslimové i lidé bez vyznání.

Úředním jazykem je chorvatština (96,1 %) a mezi další používané jazyky patří srbština, italština, maďarština i čeština a další. Chorvatská měna kuna (HRK) byla zavedena

⁸ Poloha Chorvatska na mapě viz Příloha 1.

30. května 1994 a dělí se na 100 lipa. Chorvatská národní banka provádí režim plovoucího směnného kurzu a aktuální střední devizový kurz (k 17. 2. 2011) HRK/EUR je 7,407203 a HRK/USD 5,393333.

Chorvatská vlajka⁹ byla inspirována vlajkou Ruska a skládá se z tzv. pan-slovanských barev, tedy červené, bílé a modré ve třech vodorovných pruzích. Ve středu vlajky se nachází státní znak Chorvatska, jež se skládá z hlavního štítu, tedy šachovnice 13 červených a 12 bílých čtverců, a z koruny hlavního štítu. Tato koruna je tvořena pěti malými erby představujícími pět historických regionů, kterými jsou (zleva doprava) Chorvatsko, Dubrovnik, Dalmácie, Istrie a Slavonie.

V současné době je země vedena hlavou státu – prezidentem Ivo Josipovićem a předsedkyní vlády Jadrankou Kosor. [8, 33, 40]

3.2 *Zahraničně – politická orientace země*

Chorvatsko ve své současné zahraniční politice prosazuje prozápadní orientaci a dobré vztahy se sousedy. Prioritním cílem chorvatské zahraniční politiky je členství v Evropské unii. V současnosti je země členem řady mezinárodních politických, hospodářských, humanitárních, obchodních a celních organizací a sdružení, při nichž má svá stálá zastupitelstva, vyslance a pověřence.

Ze všech organizací a sdružení, jichž je Chorvatsko členem, byly vybrány ty nejvýznamnější a rozděleny na politické, vojenské a ekonomické organizace.

Organizace spojených národů (UN) je mezinárodní organizací, která usiluje o dodržování mezinárodního míru a bezpečnosti, rozvoj přátelských vztahů mezi národy, podporu sociálního pokroku, lepší životní úroveň a dodržování lidských práv. UN je politická organizace, spadají však pod ní i další organizace, které mají charakter jak ekonomických, tak i vojenských organizací. Za člena UN bylo Chorvatsko přijato rezolucí Valného shromáždění dne 22. května 1992.

Nejstarší mezivládní politickou organizací v Evropě je **Rada Evropy**, která slouží jako politické fórum a ochránce lidských práv a demokracie na evropském kontinentu. Chorvatsko je jejím členem od 6. listopadu 1996.

Mezi vojenské organizace patří **Severoatlantická aliance (NATO)** a **Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě (OSCE)**. Základním cílem NATO je ochrana svobody a bezpečnosti všech členských zemí politickými i vojenskými prostředky. Vztahy země se

⁹ Obrázek chorvatské vlajky viz Příloha 1.

Severoatlantickou aliancí se datují již od roku 1994. Chorvatsko v roce 2002 začalo participovat na Akčním plánu členství a v roce 2008 byly zahájeny přístupové rozhovory. Oficiálně se země stala členem NATO 1. dubna 2009 a aktivně spolupracuje v řadě oblastí, se zvláštním důrazem na obranu a reformu bezpečnostního sektoru, stejně jako podporu širších demokratických a institucionálních reforem. Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě je regionální bezpečnostní organizace, jejímž cílem je předcházet konfliktům, zvládat krize a následnou obnovu. Rovněž se zabývá lidskými právy, jež jsou důležité pro udržování míru a stability. Plnoprávným členem OSCE se Chorvatsko stalo 24. března 1992. Od svého přijetí země pravidelně spolupracuje při práci organizace a po válce v 90. letech využívala její služby a pomoc.

Následující organizace jsou řazeny mezi ekonomické a obchodní sdružení. Chorvatsko je členem **Rady pro regionální spolupráci** (RCC), která se zaměřuje na posílení spolupráce v jihovýchodní Evropě. Činnost organizace byla zahájena na setkání ministrů zahraničních věcí Procesu spolupráce v jihovýchodní Evropě dne 27. února 2008 a stala se nástupcem Paktu stability pro jihovýchodní Evropu. Prvním generálním tajemníkem RCC se stal státní tajemník chorvatského ministerstva zahraničí Hido Biščević a svou funkci dosud zastává.

Středoevropská zóna volného obchodu (CEFTA) sdružuje některé evropské země, které zatím nejsou členy Evropské unie. Vznikla v roce 1992 a jejím členem byla před vstupem do Evropské unie také Česká republika. V roce 2002 se členskou zemí organizace stalo také Chorvatsko, které začlenění do CEFTA chápalo jako významný krok při dosažení dlouhodobého zahraničněpolitického cíle, kterým je členství v EU. CEFTA vychází ze standardů Světové obchodní organizace (WTO) a jejím cílem je především odstranění vzájemných celních bariér mezi signatáři, což pozitivně ovlivňuje obchodní výměnu v jihovýchodní Evropě. Přestože Evropská unie není účastníkem této dohody o zóně volného obchodu, poskytuje svou politickou, technickou a finanční podporu. Zároveň je EU největším obchodním partnerem regionu jihovýchodní Evropy.

Členem skupiny **Světové banky** (WB) se Chorvatsko stalo v roce 1993 a spolu s dalšími 11 zeměmi tvoří v rámci WB tzv. Nizozemskou skupinu. Světová banka Chorvatsku pomáhá vypořádat se s problémy hospodářství, dopadem globální krize a současně se připravit na úspěšné začlenění do Evropské unie. Konkurenceschopnost ekonomiky je zvyšována prostřednictvím investic do hlavních obchodních tras, jako je přístav Rijeka, dále na podporu výzkumu a vývoje, soudnictví a reforem veřejné správy a do příprav zemědělství na podmínky společné zemědělské politiky EU. V roce 2008 Světová banka v rámci žebříčku

Deseti největších reformátorů (The Top 10 reformers) dokumentu „*Doing Business 2008*“ zařadila Chorvatsko na druhé místo.

Po sedmi letech jednání, Chorvatsko podepsalo smlouvu a přistoupilo jako 140. člen ke **Světové obchodní organizaci** dne 30. listopadu 2000. Členství Chorvatska ve WTO bylo základem pro budování otevřeného a silného ekonomiky zapojující se do evropského a světového trhu, s efektivním domácím průmyslem a s rostoucí konkurenceschopností a exportem. Rozšiřování trhu pro chorvatské produkty bylo a je stále nutné, bez toho nelze očekávat další růst a rozvoj. [31, 42, 43, 47]

3.3 *Transformační proces a ekonomická charakteristika země*

Chorvatsko bylo jednou z nejbohatších jugoslávských republik a v roce 1990 začala transformace země směrem k tržní ekonomice. Transformační proces je rozdělen do následujících tří fází:

- první fáze probíhala od roku 1990 do roku 2000,
- druhá fáze v letech 2000-2003 a
- třetí fáze v období od roku 2003 do roku 2007.

První fáze transformačního procesu byla poznamenána řadou událostí, včetně dlouhodobého boje za nezávislost země, boje za územní celistvost nově vzniklého státu, přijetí nové ústavy, vytvoření demokratických politických institucí a privatizace ekonomiky. Přejít země z komunistického režimu na demokratický nezávislý stát se v tomto období transformace potýkal s mnoha problémy. Ne všechna občanská práva a svobody byly plně chráněny, zejména byla omezena práva menšin a svobody tisku a centrální vláda účinně nekontrolovala celé území státu. Politický vývoj se zadrhl také na uspořádání země do polo-prezidentského systému, čímž byla umožněna obrovská politická moc pro prezidenta. Ekonomická transformace země byla nekontrolovatelná a netransparentní, proto mnoho firem zkrachovalo, prudce vzrostla nezaměstnanost a šířila se chudoba. Z těchto důvodů Chorvatsko vývojově zaostávalo za ostatními transformačními ekonomikami střední Evropy a docházelo ke zvyšování protekce a korupce. Ve své výroční zprávě Freedom House¹⁰ zařadil v tomto období Chorvatsko do kategorie částečně svobodných zemí.

V roce 2000 došlo v parlamentních a prezidentských volbách k porážce Chorvatské demokratické unie po deseti letech její absolutní moci. Jednalo se o zlomový okamžik

¹⁰ Freedom House je nezávislá organizace, která podporuje šíření svobody po celém světě. Každoročně vydává výroční zprávy, v nichž hodnotí stupeň demokratické svobody v jednotlivých zemích.

v politickém a ekonomickém vývoji země. Nová středo-levicová koalice, vedena předsedou vlády Ivicou Račanem a prezidentem Stjepanem Mesićem, si stanovila cíle, jež měly pomoci zemi v rozvoji. Prioritou bylo zachránit Chorvatsko z mezinárodní izolace, ve které se ocitlo díky politice Chorvatské demokratické unie. Jelikož předchozí vláda nedokázala plně spolupracovat s Mezinárodním soudním tribunálem v Haagu (ICTY) v případě válečných zločinů spáchaných v bývalé Jugoslávii a nedostatečně chránila práva menšin a občanská práv, byla země světovým společenstvím odsouzena. V letech 2000 až 2003 se Chorvatsko stalo členem WTO, podepsalo Středoevropskou dohodu o volném obchodu, připojilo se k Akčnímu plánu členství v NATO a začalo se svou cestou ke členství v Evropské unii. Nová vláda prosadila ústavní reformy, jež nahradily polo-prezidentské uspořádání země parlamentním systémem, jež byl vhodnější pro další rozvoj a upevňování demokracie v Chorvatsku. Dále se vláda také snažila, aby základní občanská práva a svobody byly plně chráněny, včetně svobody tisku. Ve výroční zprávě Freedom House z roku 2002 bylo Chorvatsko poprvé zařazeno do skupiny svobodných zemí. V tomto období došlo také k eliminaci negativních ekonomických trendů. Zatímco v roce 1999 poklesl hrubý domácí produkt země podle údajů Eurostatu o jedno procento, v následujících letech došlo k výraznému zlepšení, kdy v roce 2000 bylo tempo růstu GDP ve výši 3,8 %, 3,7 % v roce 2001, 4,9 % v roce 2002 a v roce 2003 ve výši 5,4 %. Byly zahájeny a částečně dokončeny velké infrastrukturní projekty, jako stavba dálnic a modernizace železnic. Další programy a projekty pomáhali stimulovat trh s bydlením, konsolidovat bankovní systém, snížit obrovské vnitřní zadlužení země a nezaměstnanost a zvýšit reálné ukazatele životní úrovně. Přesto však nová koaliční vláda nesplnila jeden ze svých hlavních volebních slibů, kterým bylo přijmout radikální revizi privatizačních praktik, které devastovaly národní hospodářství a vytvořili obrovské sociální nerovnosti. To byl hlavní důvod pro vládní porážku v parlamentních volbách v roce 2003.

Při těchto volbách se k moci vrátila ideologicky reformovaná Chorvatská demokratická unie s novým politickým vůdcem Ivo Sanaderem a pokračovala v politice předchozí středo-levicové vlády. Haagskému soudnímu tribunálu byli vydáni obvinění chorvatští váleční zločinci, čímž byly odstraněny překážky pro přístupová jednání s Evropskou unií a v roce 2005 se země stala kandidátskou zemí na vstup do EU. Vláda také navázala na přátelskou politiku vůči Bosně a Hercegovině a v oblasti zacházení s etnickými menšinami se země stala mnohem tolerantnější. Makroekonomická stabilita a pozitivní ekonomické trendy se odrazily ve stálém měnovém kurzu chorvatské kuny, bylo dosaženo nízké míry inflace, pozitivní výše ročního růstu GDP, snížení rozpočtového deficitu a nižší

nezaměstnanosti. Nicméně ani středo-levicová vláda z let 2000 – 2003 a ani středo-pravicová vláda z let 2003 – 2007 nebyla schopna přijmout radikální reformy soudnictví a státní správy a omezit organizovaný zločin a korupci.

Po zhroucení ekonomiky během války v letech 1991 – 1995 se ekonomické bohatství země začalo pomalu zlepšovat od roku 2000 díky růstu GDP, cestovnímu ruchu a úvěrem poháněných spotřebitelských výdajích. Přesto přetrvávají problémy v podobě poměrně vysoké míry nezaměstnanosti oproti průměru Evropské unie, rostoucího obchodního deficitu, nerovnoměrného regionálního rozvoje a velké role státu v ekonomice.

Průměrný roční růst hrubého domácího produktu dosahoval v Chorvatsku za posledních osm let výše 4,4 %. Nicméně, *globální finanční krize* následována zpomalením růstu ve světové ekonomice, měla negativní dopad tak na chorvatskou ekonomiku. GDP v roce 2009 činilo 45,4 miliard EUR a GDP na obyvatele bylo ve výši 10 246 EUR. Oproti předchozímu roku 2008 zaznamenala ekonomika propad o 5,8 %. Podíl jednotlivých sektorů na GDP byl v roce 2009 následující:

- zemědělství – 6,7 %,
- průmysl – 19,1 %,
- stavebnictví – 8,1 % a
- služby – 66 %.

Od roku 2000 se podařilo míru nezaměstnanosti v Chorvatsku snížit ze 17 % na 8,4 % v roce 2008, ale v důsledku světové krize tato míra vzrostla na 9,1 % v roce 2009. Míra zaměstnanosti obyvatel ve věku od 15 do 64 let v roce 2009 poklesla na 56,6 %. Nejvíce obyvatel je zaměstnáno v sektoru služeb, nejméně ve stavebnictví. Průměrná roční míra inflace byla v roce 2009 na úrovni 2,2 %. Vládní dluh země vzhledem ke GDP v roce 2009 činil 35,5 %. [17, 30, 33]

3.4 Vztahy Chorvatska a Evropské unie

Jelikož se Chorvatsko musel a dodnes musí vyrovnávat s následky válečného konfliktu, transformační proces země byl provázen řadou problémů souvisejících s politikou vládnoucí strany a země zaostávala ve vývoji za ostatními transformačními ekonomikami, nemohly být vztahy Evropské unie s touto zemí stejné jako vztahy se zeměmi střední a východní Evropy.

Jak již bylo uvedeno, základním zahraničně politickým cílem Chorvatska je plné členství v Evropské unii. V Evropské unii vidí země jádro stabilního míru, demokratických

svobod a hospodářského rozvoje a členství v Unii je příležitost pro všechny evropské země a národy se sjednotit a utvářet budoucnost založenou na společných zásadách a hodnotách. Pro Chorvatsko jako malou zemi je nejlepší způsob, jak zajistit rozvoj a prosperitu země a národních zájmů, vstup do EU. Systém hodnot Unie nejlépe odráží zájmy chorvatské společnosti a vstupem do EU bude možno tyto hodnoty ještě lépe chránit.

Téměř ihned po vyhlášení nezávislosti začal dialog Chorvatska s Evropskou unií a byly navázány diplomatické vztahy. V roce 1999 EU navrhla nový *Stabilizační a asociační proces* (SAP) pro země jihovýchodní Evropy, tedy pro Albánii, Bosnu a Hercegovinu, Chorvatsko, Makedonii a Svazovou republiku Jugoslávii.¹¹ V roce 2000 vydala Evropská komise pozitivní zprávu na proveditelnost vyjednávání o **Stabilizační a asociační dohodě**¹² (SAA) s Chorvatskem a na konci téhož roku byla v Záhřebu zahájena jednání mezi Chorvatskem a EU o uzavření SAA. V následujícím roce byl v chorvatském parlamentu založen Výbor pro evropskou integraci a země ukončila obě kola jednání o uzavření dohody. Dne 29. října 2001 Chorvatsko a EU v Lucembursku podepsaly SAA a **Prozatímní dohodu týkající se obchodu a dopravy**, které posléze ratifikoval chorvatský parlament a schválil Evropský parlament. V roce 2002 vstoupila Prozatímní dohoda v platnost a země profitovala z její obchodní části, jelikož na výrobky z Chorvatska nebyla v EU uvalena žádná cla. V únoru 2003 podala země žádost o členství v EU a Evropská komise byla pověřena přípravou stanoviska k této žádosti. Posléze Komise předala zemi dotazník skládající se z 4 560 dotazů, na který Chorvatsko odpovědělo o pár měsíců později. Po vyjednáváních mezi Komisí a Chorvatskem a před vstupem deseti nových členských zemí byl v dubnu 2004 parafován Protokol č.7 k SAA regulující obchod s rozšířenou Unií. Následně Evropská komise vydala kladné stanovisko k žádosti země o členství v EU a 18. června 2004 byl Chorvatsku udělen *status kandidátské země*. [36, 45]

3.4.1 Přístupové rozhovory

Na konci roku 2004 Evropská unie stanovila datum zahájení přístupových pohovorů, které však podmínila plnou spoluprací země s Mezinárodním trestním tribunálem pro bývalou Jugoslávii a bylo přijato evropské (přístupové) partnerství pro Chorvatsko.

V únoru 2005 vstoupila v platnost Stabilizační a asociační dohoda a o dva měsíce později rozhodla EU o odložení zahájení přístupových jednání kvůli nesplnění požadavků ze

¹¹ Svazová republika Jugoslávie byla federace Srbska a Černé Hory, jež vznikla v roce 1992 a trvala do roku 2003.

¹² Podrobněji k ustanovením SAA viz 4.4.1 Obchodní režim mezi Chorvatskem a EU.

strany Chorvatska. Ke konci roku 2005 potvrdil ICTY plnou spolupráci země a byly zahájeny přístupová jednání a *screening* (analytické porovnávání chorvatských právních předpisů s předpisy EU). Uskutečnila se také první mezivládní konference v Bruselu, na které byly dohodnuty zásady a postupy pro přístupová jednání a byl projednán pracovní program pro screening v jednotlivých kapitolách jednání. V červnu 2006 se konala druhá mezivládní konference v Lucemburku, kde byla otevřena kapitola¹³ Věda a výzkum a prozatímne také uzavřena. Ke konci roku byl ukončen screening a byla oficiálně otevřena a prozatímne uzavřena kapitola Školství a kultura. Kapitoly Hospodářská a měnová unie, Podnikání a průmyslová politika a Celní unie byly otevřeny pro vyjednávání. V následujícím roce 2007 byly otevřeny kapitoly o duševním vlastnictví, Právo usazování a volný pohyb služeb, Právo obchodních společností, Finanční služby, Informační společnost a média, Statistika a Finanční kontrola. V dalších měsících byly otevřeny kapitoly o ochraně spotřebitele a zdraví, Vnější vztahy, Trans-evropské sítě a kapitola o finančních a rozpočtových ustanoveních. Na začátku roku 2008 Rada EU přijala nové (revidované) přístupové partnerství s Chorvatskem. Byly otevřeny další kapitoly Dopravní politika, Energetika, Volný pohyb pracovníků, Sociální politika a zaměstnanost, Volný pohyb zboží a Zadávání veřejných zakázek. Prozatímne uzavřeny byly kapitoly Podnikání a průmyslová politika, Vnější vztahy, Právo duševního vlastnictví, Informační společnost a média a Hospodářská a měnová politika.

Od listopadu 2008 do září 2009 byla **pozastavena přístupová jednání** kvůli sporu Chorvatska s členskou zemí EU Slovinskem, ve kterém se jednalo o vytyčení hranic v Piranském zálivu v Jaderském moři. Chorvatsko si nárokovalo polovinu tohoto zálivu, což bylo pro Slovinsko nepřijatelné, jelikož by zemi znemožnilo volný přístup do mezinárodních vod. Proto po Chorvatsku žádalo změnu hranice ve svůj prospěch a vytvoření námořního koridoru, který by ústil do mezinárodních vod. Na tuto změnu odmítlo Chorvatsko přistoupit a Slovinsko zablokovalo otevření devíti nových kapitol. V září 2009 uzavřela nová chorvatská premiérka Jadranka Kosor dohodu se slovinským premiérem Borutem Pahorem, kteří se shodli na tom, že spor bude vyřešen mezinárodní arbitráží. Na konci září 2009 Výbor slovinského parlamentu schválil odblokování přístupových pohovorů Chorvatska s EU.

Ke konci roku 2009 po *odblokování přístupových jednání* byly otevřeny kapitoly Volný pohyb kapitálu, Zemědělství a rozvoj venkova, Bezpečnost potravin a veterinární a fytosanitární politika, Daně, Regionální politika a koordinace strukturální nástrojů a Vnitro, svoboda a bezpečnost. Současně byly prozatímne uzavřeny kapitoly Volný pohyb pracovníků,

¹³ Seznam kapitol přístupových jednání a jejich stav viz Příloha č. 2

Právo obchodních společností, Statistika, Trans-evropské sítě, Celní unie, Finanční služby, Energetika, Ochrana spotřebitele a zdraví, Právo usazování a volného pohybu služeb a Sociální politika a zaměstnanost.

Na začátku roku 2010 EU ocenila dosažený pokrok Chorvatska v přístupovém procesu, zároveň však poukázala na oblasti, které si i dále žádají reformy a to soudnictví, veřejná správa, boj s korupcí a práva menšin. Byly otevřeny kapitoly Rybolov a Životní prostředí a v dubnu 2010 Chorvatsko uzavřelo kapitolu o volném pohybu zboží. V následujících měsících bylo ve Slovinsku vypsáno referendum, které těsným výsledkem rozhodlo o tom, že bilaterální spor s Chorvatskem bude rozhodovat mezinárodní arbitráž. Dále Nizozemsko a Slovinsko prohlásily, že nebudou mít námitky proti otevření kapitol o soudnictví a politice hospodářské soutěže, pokud však bude Chorvatsko plně spolupracovat s ICTY. Z tohoto důvodu byly v chorvatském parlamentu přijaty ústavní dodatky, jež mají například umožnit vydávání stíhaných chorvatských občanů k soudu v jiných zemích. V červnu 2010 se objevil další chorvatsko-slovinský spor, jež se týkal největší slovinské banky, které chorvatská strana neumožnila působit na svém trhu a Slovinsko poté pohroziloablokováním jednání v kapitole o volném pohybu kapitálu. Dále došlo k otevření kapitol Politika hospodářské soutěže, Soudnictví a základní práva, Zahraniční, bezpečností a obranná politika a byly předběžně uzavřeny kapitoly o zadávání veřejných zakázek, Daně, Bezpečnost potravin, veterinární a fytosanitární politika a Finanční kontrola. V červenci 2010 na summitu západobalkánských zemí s představiteli EU a členských států se Chorvatsko se Slovinskem dohodli, že se pokusí vyřešit spor se slovinskou bankou. Ke konci roku země uzavřela kapitoly o volném pohybu kapitálu, dopravní politice, institucích a předběžně uzavřela kapitoly Spravedlnost, svoboda a bezpečnost, Životní prostředí a Zahraniční, bezpečnostní a obranná politika.

Evropská komise vydala zprávu o pokroku zemí, které usilují o vstup do EU a Chorvatsko bylo nejlépe hodnocené. Komise však nezmínila datum vstupu do EU a vytkla zemi oblast soudních reforem a základních práv, ve které zdůrazňuje spolupráci s ICTY. V březnu 2011 Evropská komise vydala průběžnou zprávu o reformách Chorvatska v oblasti soudnictví a základních práv a dala najevo svou nespokojenost se stavem chorvatského soudnictví, korupcí, vysokou nezaměstnaností mezi menšinami a s tím, jak se země snaží vypořádat se svou válečnou minulostí a zejména s potrestáním a vydáním válečných zločinců či návratem uprchlíků. V červnu 2011 Chorvatsko uzavřelo další kapitolu – o rybolovu.

V současné době země *dokončila jednání v 31 z 35 kapitol* a přístupová jednání mají být dokončena do poloviny roku 2011. Podle Evropské komise splňuje Chorvatsko politické předpoklady, aby se stalo členskou zemí EU a je považováno za funkční tržní ekonomiku, jež dosahuje stupně vývoje srovnatelného s hospodářskou úrovní některých členských států EU. Z toho důvodu se Komise obrátila na Radu EU s doporučením, aby byly co nejdříve uzavřeny jednání ve zbývajících kapitolách a ke konci roku 2011 by Chorvatsko mohlo podepsat přístupovou smlouvu. Očekávaným datem vstupu je polovina roku 2013. [34, 36, 45]

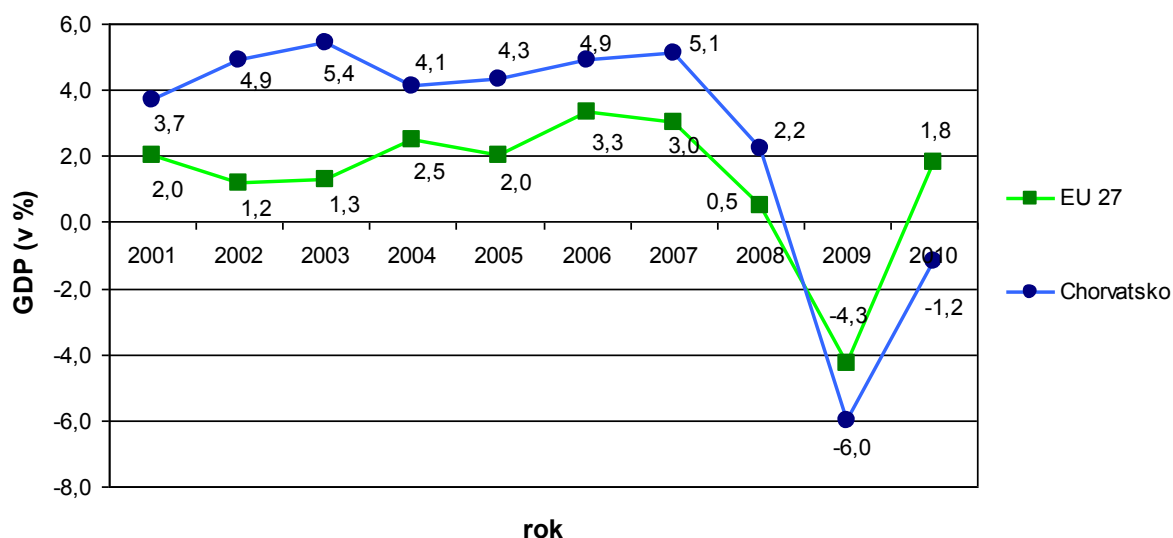
3.4.2 Srovnání úrovně chorvatské ekonomiky s Evropskou unií

Podle Evropské komise je Chorvatsko *fungující tržní ekonomikou*, která se ve střednědobém horizontu bude schopná vyrovnat s konkurenčními tlaky na vnitřním trhu EU. Chorvatské hospodářství má diverzifikovanou odvětvovou strukturu, vzdělanou a kvalifikovanou pracovní sílu a relativně dobrou dopravní a telekomunikační infrastrukturu. Také je charakterizováno rozvinutým finančním sektorem a vysoce konkurenceschopným cestovním ruchem, který se může do budoucna dále rozvíjet.

Pro zhodnocení postavení ekonomiky Chorvatska, jako kandidátské země na vstup do EU, byly vybrány makroekonomické ukazatele jako hrubý domácí produkt celé ekonomiky a v přepočtu na obyvatele, dále inflace a nezaměstnanost. Uvedené údaje statistických ukazatelů jsou za období od roku 2001, tedy od roku kdy Chorvatsko podepsalo Prozatímní dohodu SAA, až do roku 2010. Pro ověřitelnost a možnost srovnání byla data v této části práce čerpána z Eurostatu.

Jak je vidět z grafu 3.1 *průměrná míra růstu reálného GDP* sedmadvaceti členských států EU v letech 2001 až 2005 mírně kolísala, v roce 2007 došlo ke zpomalení oproti předchozímu roku 2006. V Chorvatsku tempo růstu GDP od roku 2001 rostlo, v roce 2004 došlo k poklesu o necelé procento a poté hrubý domácí produkt vykazoval rostoucí tendenci až na 5,1 % v roce 2007. Globální finanční a hospodářská krize Chorvatsko nejvíce zasáhla na začátku roku 2009 a způsobila pokles ekonomiky až na -6 %. O něco nižší propad hrubého domácího produktu byl zaznamenán také v Evropské unii, avšak v roce 2010 již opět ekonomika rostla, narozdíl od Chorvatska, které se ještě s důsledky krize vyrovnávalo.

Graf 3.1 Míra růstu reálného GDP Chorvatska a EU v letech 2005 – 2010 (v %)



Pramen: EUROSTAT, vlastní úprava.

Vývoj hrubého domácího produktu v milionech EUR a jeho přepočet na obyvatele je zaznamenán také v tabulce 3.1. Z komparace GDP na obyvatele Chorvatska a EU vyplývá, že ekonomický růst Chorvatska je vyšší, jak je znázorněno postupným procentuálním nárůstem podílu GDP na obyvatele Chorvatska k průměru za EU. V roce 2010 již Chorvatsko dosahovalo 42,2 % podíl úrovně Unie.

Tab. 3.1 Hrubý domácí produkt Chorvatska a EU v letech 2001 – 2010 (EUR, %)

Chorvatsko/rok	2001	2002	2003	2004	2005
GDP (v mil.EUR)	25 700,2	28 166,2	30 246,7	33 004,9	36 030,1
GDP/obyv. (v EUR) 1	5 800	6 300	6 800	7 400	8 100
EU 27/rok	2001	2002	2003	2004	2005
GDP (v mil.EUR)	95 864 47,9	99 44 597,3	10 111 544,3	10 612 197,3	11 063 507,4
GDP/obyv. (v EUR) 2	19 800	20 500	20 700	21 700	22 500
Podíl (v %) 1/2	29,2	30,7	32,8	34,1	36,0

Chorvatsko/rok	2006	2007	2008	2009	2010
GDP (v mil.EUR)	39 734,6	43 380,4	47 760,2	45 666,1	45 899,2
GDP/obyv. (v EUR) 1	8 900	9 800	10 800	10 300	10 400
EU 27/rok	2006	2007	2008	2009	2010
GDP (v mil.EUR)	11 692 099,2	12 390 035,2	12 479 034,9	11 770 132,7	12 266 395,6
GDP/obyv. (v EUR) 2	23 700	25 000	25 000	23 500	24 500
Podíl (v %) 1/2	37,5	39,2	43,2	43,8	42,4

Pramen: EUROSTAT, vlastní úprava a výpočty.

Míra nezaměstnanosti v Chorvatsku vykazovala od roku 2002 klesající trend jak je znázorněno v tabulce 3.2. V Evropské unii míra nezaměstnanosti klesala do roku 2002, v roce 2003 a 2004 došlo k mírnému nárůstu, poté však nezaměstnanost opět klesala. Přestože v Chorvatsku přetrvávala nezaměstnanost s vyšším procentuálním podílem, rozdíl v míře nezaměstnanosti mezi porovnávanými subjekty se výrazně snížil. Globální krize však způsobila nárůst nezaměstnanosti, se kterou se Evropská unie vypořádala lépe než Chorvatsko.

Tab. 3.2. Celková míra nezaměstnanosti Chorvatska a EU v letech 2001 – 2010 (v %)

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
EU 27	8,5	8,9	9,0	9,1	9,0	8,3	7,2	7,1	9,0	9,7
Chorvatsko	-	14,8	14,2	13,7	12,7	11,2	9,6	8,4	9,1	11,8

Pramen: EUROSTAT, vlastní úprava.

Tabulka 3.3 zobrazuje *míru inflace* v Chorvatsku a v Evropské unii. Od roku 2001 do roku 2007 byla inflace v EU stabilní a oscilovala na přibližně stejné úrovni. Ve stejném období míra inflace v Chorvatsku klesla a přispěla tak ke stabilizaci celkového makroekonomického prostředí, přestože se pohybovala nad úrovní průměru Unie. V roce 2008 došlo k nárůstu inflace v důsledku globální krize jak v EU, tak v Chorvatsku. Od tohoto období míra inflace výrazně klesla a kolísá mezi 1 – 2 % u obou subjektů. [19, 23]

Tab. 3.3. Míra inflace (podle HICP) v Chorvatsku a EU v letech 2001 – 2010 (v %)

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
EU 27	2,2	2,1	2,0	2,0	2,2	2,2	2,3	3,7	1,0	2,1
Chorvatsko	4,3	2,5	2,4	2,1	3,0	3,3	2,7	5,8	2,2	1,1

Pramen: EUROSTAT, vlastní úprava.

3.5 *Zahraniční obchod země*

Chorvatsko je zemí značně závislou na mezinárodním obchodu a v roce 2009 se podle Trade profiles Světové obchodní organizace zařadilo na 56. místo mezi světovými vývozci zboží a na 46. místo mezi dovozci. V obchodu s komerčními službami se země zařadila na 27. místo mezi vývozci a 48. místo mezi dovozci. Chorvatsko již tradičně zaznamenává záporné saldo v obchodu se zbožím, naproti tomu bilance služeb je dlouhodobě kladná.

Jak je vidět z tabulky 3.4 saldo zahraničního obchodu se zbožím je záporné a do roku 2008 byl tento nepříznivý trend vzrůstající. V roce 2010 dosáhl objem exportu zboží přes 8,6 mld. EUR a objem dovozu zboží činil přes 15 mld. EUR. Balance zahraničního obchodu se zbožím tak představovala objem -6,4 mld. EUR.

Tab. 3.4 Vývoj zahraničního obchodu se zbožím v letech 2001 – 2010 (v mil. EUR)

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Export	5 072	5 188	5 439	6 454	7 069	8 252	8 892	8 839	7 338	8 604
Import	9 903	11 327	12 510	13 354	14 950	17 105	18 687	19 017	15 106	15 073
Balance	- 4 831	- 6 139	- 7 071	- 6 901	- 7 880	- 8 853	- 9 795	-10 178	- 7 768	- 6 469

Pramen: EUROSTAT, vlastní úprava.

Díky své výborné geografické poloze a rozvinutému cestovnímu ruchu má Chorvatsko bilanci služeb dlouhodobě kladnou, jak je uvedeno v tabulce 3.5. Objem exportu služeb dosáhl v roce 2009 objemu přes 8,4 mld. EUR a import služeb byl ve výši přes 2,7 mld. EUR. Pokračoval tak dosud pozitivní trend a balance služeb byla ve výši 5,6 mld. EUR. Globální finanční a hospodářská krize způsobila, že došlo k mírnému poklesu objemu balance, která do roku 2008 vykazovala rostoucí kladné saldo obchodní balance služeb.

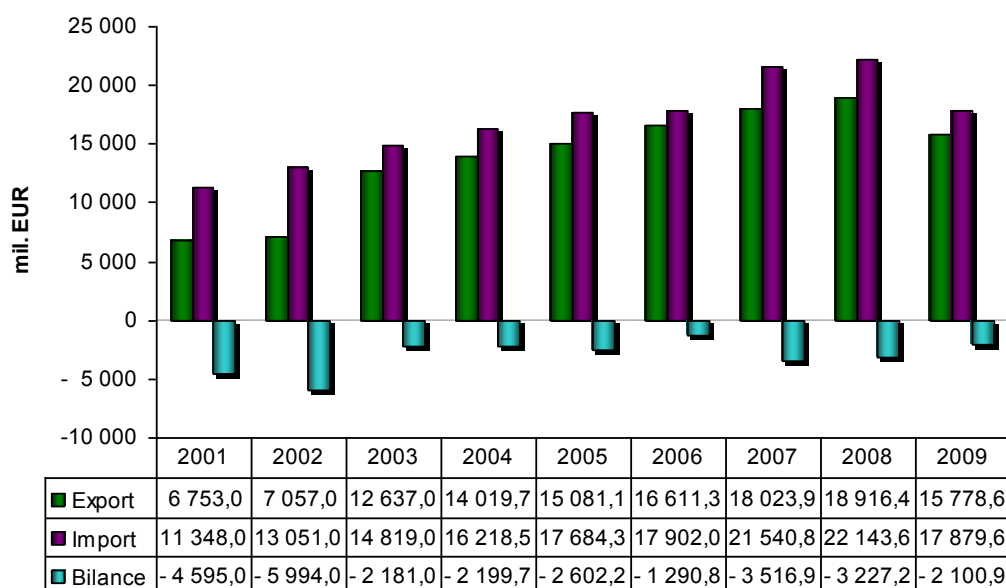
Tab. 3.5 Vývoj zahraničního obchodu se službami v letech 2001 – 2010 (v mil. EUR)

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Export	1 681,0	1 869,0	7 198,0	7 565,7	8 012,1	8 359,3	9 131,9	10 077,4	8 440,6	-
Import	1 445,0	1 724,0	2 309,0	2 864,5	2 734,3	797,0	2 853,8	3 126,6	2 773,6	-
Balance	236,0	145,0	4 890,0	4 701,3	5 277,8	7 562,2	6 278,1	6 950,8	5 667,1	-

Pramen: EUROSTAT, vlastní úprava.

Jak vyplývá z předcházejících tabulek 3.4 a 3.5, Chorvatsku se dosud nepodařilo změnit *negativní trend v bilanci zahraničního obchodu se zbožím* a proto také celková balance zahraničního obchodu (zboží a služeb dohromady) zůstává záporná. Od roku 2002, kdy byl deficit zahraničního obchodu nejvyšší se však podařilo objem záporného salda obchodní balance snížit. Přesto však tento deficit zahraničního obchodu nadále zůstává vážným problémem chorvatské ekonomiky. V roce 2009 celkový objem dovozu zboží a služeb dosáhl výše 15,7 mld. EUR a objem vývozu byl přes 17,8 mld. EUR jak je zobrazeno v grafu 3.2. Balance celkového zahraničního obchodu tak představovala objem ve výši -2,1 mld. EUR.

Graf 3.2 Vývoj zahraničního obchodu (zboží a služeb) v letech 2001 – 2009 (v mil. EUR)



Pramen: EUROSTAT, vlastní úprava.

Pomocí vzorců z teoretické části práce byla vypočítána exportní výkonnost a otevřenost ekonomiky. *Chorvatská exportní výkonnost* od roku 2001 má rostoucí trend, avšak v důsledku globální krize došlo v roce 2009 ke snížení na 3 686 EUR na obyvatele jak je zobrazeno v tabulce 3.6. *Otevřenost ekonomiky* byla vypočtena pomocí objemu exportu služeb a zboží a od roku 2001 tato procentuální míra rostla. V roce 2008 a 2009 však došlo ke snížení, kdy v roce 2009 dosahovala otevřenost ekonomiky 34,5 %. V případě výpočtu otevřenosti ekonomiky jako součtu celkového exportu a importu na vytvořeném GDP by Chorvatsko v roce 2009 mělo míru otevřenosti ve výši 74,5 %. Tento ukazatel potvrzuje, že Chorvatsko patří mezi malé ekonomiky s vysokou mírou otevřenosti a je tedy závislé na mezinárodním obchodu. [23, 50]

Tab. 3.6 Exportní výkonnost a otevřenost chorvatské ekonomiky v letech 2001 – 2010 (EUR/obyvatele, %)

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Exportní výkonnost	1 534,0	1 603,8	2 872,0	3 186,2	3 427,5	3 775,2	4 096,3	4 299,1	3 686,0
Otevřenost ekonomiky	26,2%	25,0%	41,7%	42,4%	41,8%	41,8%	41,5%	39,6%	34,5%

Pramen: EUROSTAT, vlastní úprava a výpočty.

3.5.1 Teritoriální struktura zahraničního obchodu Chorvatska

Dovozní strukturu zahraničního obchodu podle jednotlivých zemí zobrazuje tabulka 3.7 a data byla čerpána z Generálního ředitelství pro obchod Evropské komise. Hlavním dovozním partnerem Chorvatska je Evropská unie, ze které do země plyne více než 63 % importu. Dalšími významnými zeměmi, ze kterých Chorvatsko dováží je Rusko, Čína, Bosna a Hercegovina a Spojené státy americké.

Tab. 3.7 Teritoriální struktura Chorvatska podle dovozu v roce 2009

Partneři	Objem (v mil.EUR)	% podíl
<i>EU 27</i>	9 498,2	63,1%
<i>Rusko</i>	1 407,7	9,3%
<i>Čína</i>	1 034,3	6,9%
<i>Bosna a Hercegovina</i>	405,9	2,7%
<i>Spojené státy americké</i>	386,7	2,6%
<i>Švýcarsko</i>	338,6	2,2%
<i>Turecko</i>	216,0	1,4%
<i>Japonsko</i>	206,7	1,4%
<i>Srbsko</i>	201,7	1,3%
<i>Ázerbajdžán</i>	191,4	1,3%
<i>Brazílie</i>	137,1	0,9%
<i>Makedonie</i>	127,8	0,8%
<i>Jižní Korea</i>	102,0	0,7%
<i>Indie</i>	89,6	0,6%
<i>Kanada</i>	75,2	0,5%
<i>Norsko</i>	54,4	0,4%
<i>Thajsko</i>	44,5	0,3%
<i>Malajsie</i>	41,1	0,3%
<i>Černá Hora</i>	38,9	0,3%
<i>Vietnam</i>	38,0	0,3%

Pramen: Croatia's trade statistics, DG Trade, vlastní úprava.

Největším vývozním partnerem Chorvatska je taktéž Evropská unie s více než 60 %, jak zobrazuje tabulka 3.8. Mezi další země, do kterých země vyváží patří Bosna a Hercegovina s 13 % podílem, Srbsko s 5,4 %, dále pak Spojené státy americké a Černá Hora. V první pětici hlavních exportních partnerů se tak umístily tři země západního Balkánu, se kterými má Chorvatsko blízké vztahy.

Tab. 3.8 Teritoriální struktura Chorvatska podle vývozu v roce 2009

Partneři	Objem (v mil. EUR)	% podíl
<i>EU 27</i>	4 526,1	60,7%
<i>Bosna a Hercegovina</i>	966,0	13,0%
<i>Srbsko</i>	400,6	5,4%
<i>Spojené státy americké</i>	169,7	2,3%
<i>Černá Hora</i>	120,1	1,6%
<i>Švýcarsko</i>	111,5	1,5%
<i>Rusko</i>	110,5	1,5%
<i>Spojené arabské emiráty</i>	108,9	1,5%
<i>Turecko</i>	96,1	1,3%
<i>Makedonie</i>	87,0	1,2%
<i>Katar</i>	71,8	1,0%
<i>Libye</i>	54,3	0,7%
<i>Egypt</i>	54,0	0,7%
<i>Japonsko</i>	46,0	0,6%
<i>Libérie</i>	44,8	0,6%
<i>Bermudy</i>	41,9	0,6%
<i>Nigérie</i>	38,2	0,5%
<i>Singapur</i>	35,3	0,5%
<i>Čína</i>	29,5	0,4%
<i>Ukrajina</i>	28,4	0,4%

Pramen: Croatia's trade statistics, DG Trade, vlastní úprava.

Jak je vidět z předcházejících tabulek 3.7 a 3.8, hlavním obchodním partnerem Chorvatska je Evropská unie, se kterou země udržuje preferenční obchodní vztahy, které budou dále podrobněji popsány.

Podíl preferenčních obchodních partnerů¹⁴ na zahraničním obchodu země dosáhl v roce 2008 76 %. Největší podíl měla Evropská unie, CEFTA, Evropské sdružení volného obchodu (EFTA) a Turecko.

V současné době jsou členy CEFTA země západního Balkánu a Moldávie. Srbsko, Makedonie, Černá Hora a Bosna a Hercegovina patří mezi obchodní partnery Chorvatska, přičemž Bosna a Hercegovina a Srbsko patří mezi celkově pět největších obchodních partnerů země. Z členských zemí EFTA udržuje Chorvatsko významné obchodní vztahy hlavně se Švýcarskem a Norskem. Jak je vidět z tabulek 3.7 a 3.8 Turecko patří mezi deset největších obchodních partnerů Chorvatska.

Chorvatsko také udržuje obchodní vztahy s regionálními uskupeními jako jsou země BRIC (Brazílie, Rusko, Indie, Čína), CIS (Společenství nezávislých států), dále pak NAFTA (Severoamerická dohoda o volném obchodu) a další. [27, 38]

¹⁴ Blíže k preferenčním obchodním dohodám a ujednáním viz 4.4 Komparace smluvních nástrojů.

3.5.2 Komoditní struktura zahraničního obchodu

Pro statistické účely se zahraniční obchod člení podle jednotlivých typů produktů, což umožňuje Standardní mezinárodní obchodní klasifikace (SITC). Klasifikace zbožové struktury zahraničního obchodu je hierarchicky třístupňová a člení se na sekce, divize a skupiny. Rozdělení sekcí je následující:

- SITC 0: Potraviny a živá zvířata;
- SITC 1: Nápoje a tabák;
- SITC 2: Surové materiály, nepoživatelné, s výjimkou paliv;
- SITC 3: Minerální paliva, maziva a příbuzné materiály;
- SITC 4: Živočišné a rostlinné oleje, tuky a vosky;
- SITC 5: Chemikálie a příbuzné výrobky;
- SITC 6: Tržní výrobky tříděné hlavně podle materiálu;
- SITC 7: Stroje a dopravní prostředky;
- SITC 8: Průmyslové spotřební zboží;
- SITC 9: Komodity a předměty obchodu, jež nejsou jinde klasifikovány.

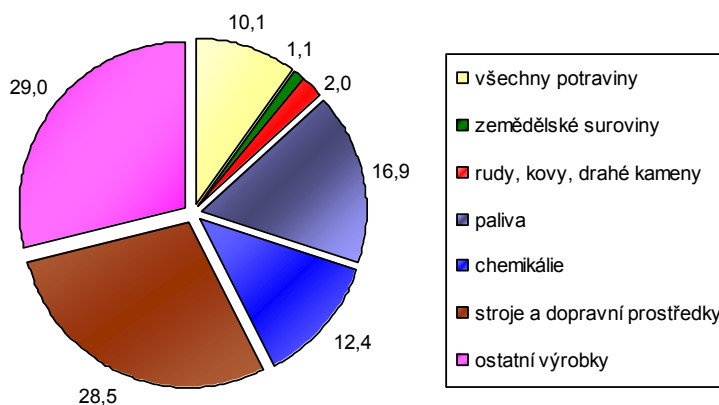
Konference OSN o obchodu a rozvoji (UNCTAD) ve své publikaci *Handbook of statistics*, ze které jsou čerpány údaje u grafů 3.3 a 3.4, uvádí také rozdělení na širší produktové skupiny skládající se z více sekcí SITC:

- všechny potraviny (sekce 0, 1, 22 a 4);
- zemědělské suroviny (sekce 2, kromě divize 22, 27 a 28);
- rudy, kovy, drahé kameny a nepeněžní zlato (divize 27, 28, 68, skupiny 667 a 971);
- paliva (sekce 3);
- zpracovatelský průmysl (sekce 5, 6, 7, 8, kromě skupiny 667 a divize 68):
 - chemikálie (sekce 5);
 - stroje a dopravní prostředky (sekce 7);
 - ostatní výrobky (sekce 6 a 8, kromě skupiny 667 a divize 68).

Jak zobrazuje graf 3.3, na dovoze se v roce 2009 nejvíce podílely výrobky zpracovatelského průmyslu, které dosáhly celkového podílu 69,9 %. Nejvíce se dovážejí ostatní výrobky zpracovatelského průmyslu, jež zahrnují tržní výrobky členěné podle materiálu, průmyslové spotřební zboží, dále pak perly, drahokamy a neželezné kovy. S podobným podílem jako ostatní výrobky Chorvatsko dováží také stroje a dopravní

prostředky. Významné jsou také paliva, chemikálie a potraviny s podílem převyšujícím deset procent.

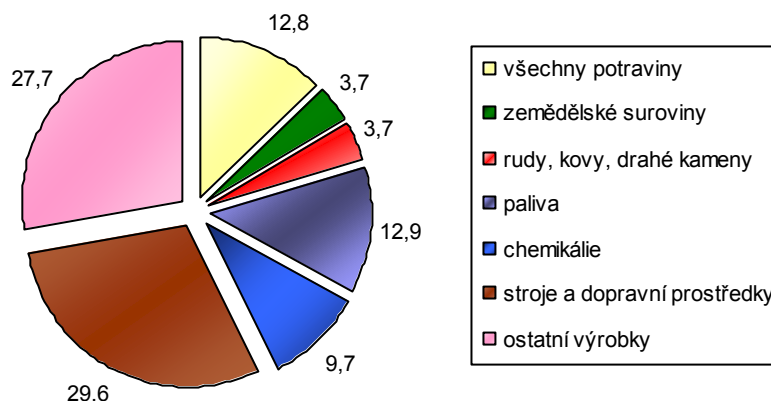
Graf 3.3 Dovozní komoditní struktura Chorvatska v roce 2009 (% podíl)



Pramen: UNCTAD, Handbook of statistics, vlastní úprava.

Ve vývozní zbožové struktuře Chorvatska v roce 2009 dominovaly taktéž výrobky zpracovatelského průmyslu, jejichž podíl dosáhl celkem 67 %. Nejvíce se vyvážejí stroje a dopravní zařízení a ostatní výrobky zpracovatelského průmyslu. Paliva se na vývoze podílejí 12,9 %, podobný podíl mají také potraviny. Ostatní komodity se svým podílem jsou zobrazeny v grafu 3.4.

Graf 3.4 Vývozní komoditní struktura Chorvatska v roce 2009 (% podíl)



Pramen: UNCTAD, Handbook of statistics, vlastní úprava.

Co se týče členění zahraničního obchodu se službami podle hlavních vývozních položek, tak zde největší podíl v roce 2009 zaujímal cestovní ruch s více než 75 %. Ostatní komerční služby se na exportu podílely 15,7 % a doprava 8,9 %. Na dovozu služeb měly největší podíl ostatní komerční služby s 55,4 %, dále pak cestovní ruch s podílem 26,5 % a doprava 18,1 %.

Za komparativní výhody Chorvatska je obecně označována výroba lodí, produkce dřeva a výrobky ze dřeva, rybolov a výroba tabákových výrobků. [29, 50]

3.5.3 Obchodní vztahy Chorvatska a Evropské unie

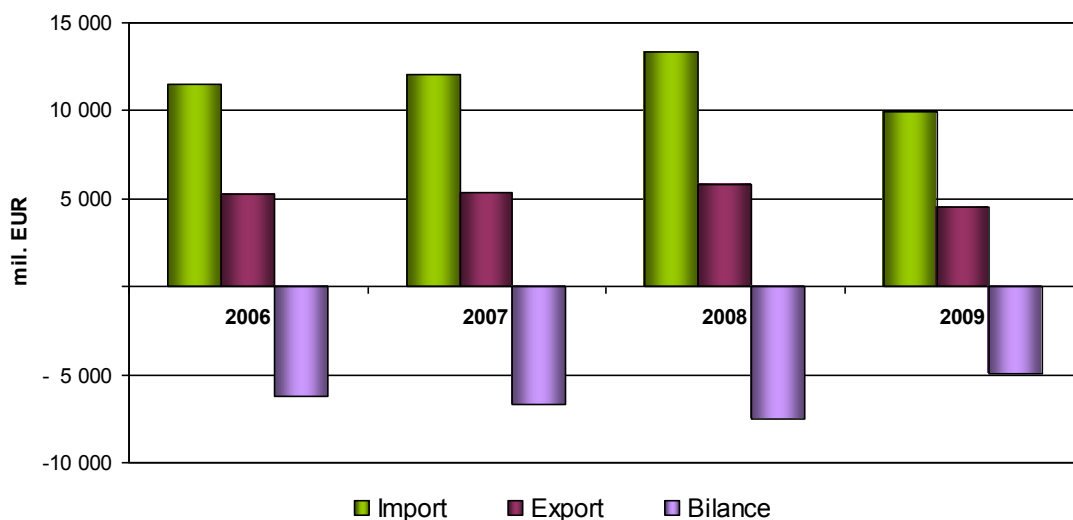
Během let 1993 až 2001 podíl dovozu z Chorvatska na celkových dovozech EU-15 klesl z 0,4 % na 0,2 %. Hodnota chorvatských vývozu do EU se zvýšila o 13,6 %, zatímco u dovozu se téměř zdvojnásobila, což vedlo k *nárůstu bilaterálního obchodního deficitu*. V letech 1993 - 1999 podíl chorvatských výrobků na trhu EU klesl, zatímco zemím střední a východní Evropy (v té době kandidátské, v současné době členské země) se jejich podíly na trhu Unie zvýšily. To se projevilo v pomalejší restrukturalizaci chorvatské ekonomiky ve srovnání s ostatními transformačními zeměmi. Pomalá a neefektivní restrukturalizace bránila přizpůsobení se chorvatských produktů poptávce v průmyslových trzích, což mělo také za následek zvyšující se deficit obchodní bilance. Relativní schodek obchodní bilance byl větší než v některých kandidátských zemích a srovnatelný se schodkem Bosny a Hercegoviny nebo

Albánie. Navzdory poklesu a stagnace celkových vývozu do EU a snížení podílu na trhu až do roku 2001, byla **EU i nadále nejdůležitějším trhem** pro chorvatské výrobky. Až do pátého rozšíření EU, zhruba 50 % celkových vývozu Chorvatska mířilo do Unie, zatímco země jihovýchodní Evropy měly podíl 16,5 % a členské země CEFTA 13 %. V případě Chorvatska rozšíření EU způsobilo zvýšení podílu obchodu s Unií z 60 % na více než 70 % celkového obchodu. Rozšíření také způsobilo 10 % nárůst intra-EU obchodu a 9 % snížení extra-EU obchodu.

Po otevření trhu Evropské unie v rámci *autonomních obchodních opatření* v roce 2002 se obchod mezi Unií a Chorvatskem výrazně zvýšil. V roce 1999 dosahoval vývoz Evropské unie do Chorvatska objemu přes 5 mld. EUR, v roce 2003, tedy dva roky po uzavření Prozatímní dohody SAA, byl objem vývozu více než 9 mld. EUR a v roce 2005 vývoz dosahoval objemu 10,7 mld. EUR. Co se týče dovozu Unie z Chorvatska, v roce 1999 byl dovoz ve výši 2,4 mld. EUR, v roce 2003 objem dovozu dosáhl 3,3 mld. EUR a v roce 2005 přes 4 mld. EUR. Také u Chorvatska došlo k nárůstu objemu dovozu i vývozu po udělení autonomních obchodních preferencí. V roce 1999 byl objem chorvatských vývozu do Evropské unie ve výši 2,6 mld. EUR, v roce 2003 byl objem 3,7 mld. EUR a v roce 2005 export země dosáhl 4,4 mld. EUR. K mnohem výraznějšímu nárůstu došlo v případě chorvatského dovozu z Evropské unie. Objem dovozu v roce 1999 dosahoval přes 5 mld. EUR, v roce 2003 byl již ve výši 9,1 mld. EUR a v roce 2005 přes 10 mld. EUR.

Chorvatské vývozy do Unie výrazně převyšují dovozy, čímž je schodek obchodní bilance poměrně vysoký, jak je vidět z grafu 3.5. V roce 2009 by celkový objem obchodu Chorvatska s Unií ve výši 14 mld. EUR. Vývoz země do Evropské unie se v letech 2006 až 2009 pohyboval okolo 4 – 5 mld. EUR, což představuje více než 60 % podíl Unie na celkových vývozech země. Dovoz Chorvatska z Unie se v posledních letech zvyšoval z 11,5 mld. EUR v roce 2006 na 13,3 mld. EUR v roce 2008. V roce 2009 však objem dovozu poklesl na 9,4 mld. EUR vlivem světové krize. Přesto však byl podíl dovozů z EU na celkových dovozech Chorvatska více než 63 %. Světová finanční a hospodářská krize také snížila objem obchodního deficitu na 4,9 mld. EUR. [24, 38]

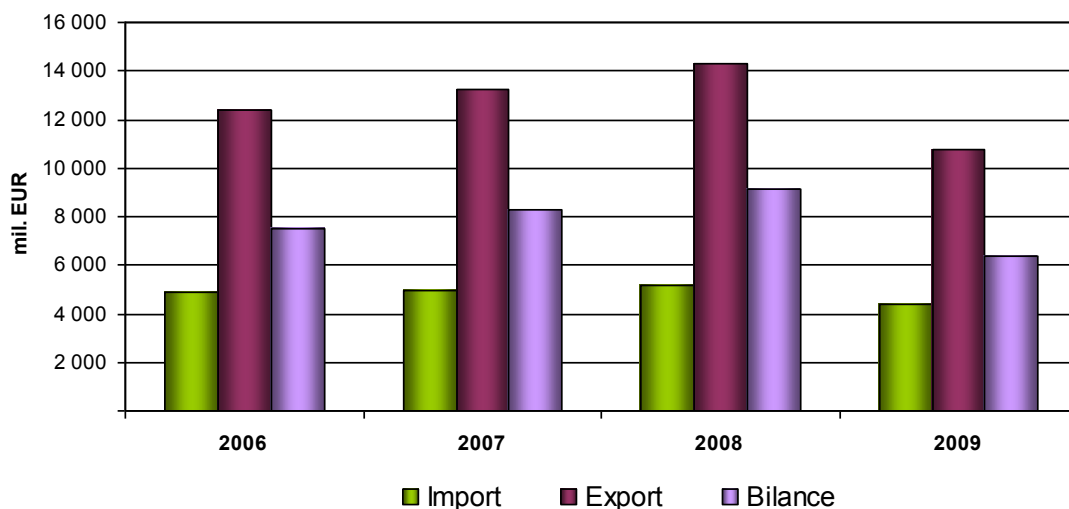
Graf 3.5 Obchodní bilance Chorvatska s Evropskou unií v letech 2006 – 2009 (v mil. EUR)



Pramen: Croatia's trade statistics, DG Trade, vlastní úprava.

V roce 2009 se celkový objem obchodu Evropské unie s Chorvatskem pohyboval ve výši 15,1 mld. EUR, kdy po světové finanční a hospodářské krizi došlo k poklesu z 19,4 mld. EUR v roce 2008. Jak je zobrazeno v grafu 3.6, EU do Chorvatska více zboží vyváží než z něj dováží, tudíž je její obchodní bilance se zemí kladná. Celková hodnota dovážených produktů se v posledních letech pohybovala okolo 4 – 5 mld. EUR, což představuje podíl Chorvatska na celkových dovozech Unie mezi 0,3 – 0,4 %. Naproti tomu, hodnota exportu EU do Chorvatska je výrazně vyšší. Celkový objem vyvážených výrobků do Chorvatska byl v roce 2006 ve výši 12,3 mld. EUR, v roce 2008 byla hodnota exportu již 14,3 mld. EUR, ale finanční krize způsobila pokles na 10,3 mld. EUR v roce 2009. Podíl země na celkových vývozech Unie se pohybuje okolo jednoho procenta.

Graf 3.6 Obchodní bilance Evropské unie s Chorvatskem v letech 2006 – 2009 (v mil. EUR)



Pramen: Croatia's trade statistics, DG Trade, vlastní úprava.

Struktura chorvatského vývozu se během transformačního období v letech 1993 - 2001 nezměnila. Mezi nejvýznamnější exportní produkty Chorvatska do EU-15 patřily lodě, oblečení, elektrospotřebiče, dřevo a dřevěné výrobky. Vývoz byl velmi závislý na deseti kategoriích výrobků,¹⁵ které představovaly přibližně 70 % celkového chorvatského vývozu do EU-15. Struktura dovozu byla více diverzifikována a deset nejdůležitějších kategorií produktů představovalo asi 60 % celkového dovozu. Ani v návaznosti na rozšíření Unie na 25 členských států se struktura vývozu významně nezměnila. Deset kategorií hlavních vývozních produktů zůstalo stejných, došlo pouze ke snížení ze 71 % podílu na vývozech do EU na 67 %. Dovoz deseti nejvýznamnějších kategorií produktu se snížil na 58 % podíl na celkových dovozech z EU.

V současné době Evropská unie z Chorvatska dováží a také tam vyváží více výrobky než primární produkty. Na importu Unie z Chorvatska se primární výrobky podílí 29,3 % a výrobky zpracovatelského průmyslu 65,6 %, jak je uvedeno v tabulce 3.9. Z primárních produktů se nejvíce z Chorvatska dováží paliva a důlní produkty, z výrobních komodit mají největší podíl stroje a dopravní zařízení. Také na vývozech EU do Chorvatska mají největší podíl průmyslové výrobky, zejména stroje a dopravní zařízení, chemikálie a polotovary.

¹⁵ Podle kombinované nomenklatury mezi tyto výrobky patří vozidla (kód 87), kotle, stroje, reaktory (84), elektrická a elektronická zařízení (85), lodě, čluny a jiné plovoucí konstrukce (89), plasty a plastové výrobky (39), minerální paliva (27), papír a lepenka (48), výrobky ze železa a oceli (73), organické chemikálie (29), farmaceutické výrobky (30).

V oblasti komerčních služeb má Evropská unie s Chorvatskem zápornou obchodní bilanci, jež byla v roce 2009 ve výši 3,1 mld. EUR, jelikož ze země více služeb dováží než vyváží. [24, 38]

Tab. 3.9 Dovoz a vývoz Evropské unie do/z Chorvatska, 2010

Komoditní skupiny (členění podle SITC)	Import EU z Chorvatska		Export EU do Chorvatska	
	Hodnota (v mil. EUR)	% podíl	Hodnota (v mil. EUR)	% podíl
Celkem	4 859,7	100,0%	10 331,8	100,0%
Primární produkty	1 423,6	29,3%	2 248,0	21,8%
<i>Zemědělské výrobky</i>	629,2	12,9%	1 185,9	11,5%
<i>Paliva a důlní produkty</i>	794,4	16,3%	1 062,1	10,3%
Výrobky	3 190,2	65,6%	7 118,4	68,9%
<i>Železo a ocel</i>	25,7	0,5%	389,8	3,8%
<i>Chemikálie</i>	384,9	7,9%	1 156,4	11,2%
<i>Ostatní polotovary</i>	590,8	12,2%	1 219,8	11,8%
<i>Stroje a dopravní zařízení</i>	1 303,8	26,8%	2 887,6	27,9%
Kancelářské a telekomunikační zařízení	146,6	3,0%	542,8	5,3%
Dopravní zařízení	367,3	7,6%	1 001,1	9,7%
Ostatní stroje	789,9	16,3%	1 341,6	13,0%
<i>Textil</i>	63,9	1,3%	267,2	2,6%
<i>Oblečení</i>	312,0	6,4%	294,6	2,9%
<i>Ostatní výrobky</i>	509,0	10,5%	902,8	8,7%
Ostatní produkty	37,5	0,8%	83,1	0,8%

Pramen: Croatia's trade statistics, DG Trade, vlastní úprava.

3.6 Shrnutí

Chorvatsko je zemí tisíce ostrovů ležící na západě Balkánského poloostrova u Jaderského moře. Země byla součástí bývalé Jugoslávie a na počátku 90. let bojovala za svou nezávislost, což značně oslabilo její hospodářství. Země je členem různých hospodářských regionálních organizací a seskupení, jako je např. UN, CEFTA, NATO, WTO a další. Hlavním cílem a strategií zahraničně politických vztahů země je členství v Evropské unii.

V roce 1990 započal transformační proces země, který byl rozdělen do tří fází. V první fázi se transformace potýkala s řadou problémů, jež odrážely priority zvolené vlády, z nichž nejzávažnější bylo odmítnutí spolupráce s Mezinárodním soudním tribunálem v Haagu a mezinárodní izolace. V dalších fázích se však již Chorvatsku podařilo úspěšně se transformovat na fungující tržní ekonomiku a díky reformám a investicím se chorvatská

ekonomika stabilizovala. Globální finanční a hospodářská krize však měla na zemi mnohem větší dopad, než se zpočátku očekávalo.

Vztahy mezi Chorvatskem a Evropskou unií jsou dlouhodobé a čelily mnoha překážkám, ať už ze strany členských států EU nebo ze strany Chorvatska. V roce 2005 se země stala kandidátskou zemí na vstup do Evropské unie a v současné době má vyjednáno většinu kapitol, avšak ty nejdůležitější a nespornější, jako je např. soudnictví, jsou stále otevřeny. Přesto však země získala od Evropské komise „zelenou“ pro vstup do Unie a koncem roku 2011 by měla být podepsána přístupová smlouva. Chorvatsko se přibližuje průměru EU v hrubém domácím produktu, nezaměstnanosti, i v dalších ukazatelích.

Chorvatsko je malou otevřenou ekonomikou značně závislou jako na dovozu, tak i vývozu zboží. Bilance obchodu se zboží je dlouhodobě záporná, naproti tomu obchodní bilance se službami je dlouhodobě kladná. Přesto je konečná bilance celkového zahraničního obchodu záporná, což je stále vážným problémem chorvatské ekonomiky. Co se týče komoditní struktury obchodu, země nejvíce dováží i vyváží výrobky zpracovatelského průmyslu. Hlavním obchodním partnerem Chorvatska je Evropská unie, jelikož země profituje z obchodní části Prozatímní dohody SAA. Dalšími významnými obchodními partnery jsou země západního Balkánu, převážně Bosna a Hercegovina. Na chorvatském zahraničním obchodu se také významně podílí členské země EU, CEFTA, EFTA a Turecko.

Obchodní vztahy mezi Evropskou unií a Chorvatskem se rozvíjejí již delší dobu, ale až poté, co země získala od Unie autonomní obchodní preference v roce 2002, se objem obchodu zvýšil. Chorvatský problém s obchodním deficitem se projevuje i na bilaterální úrovni s EU a v případě komodit se nejvíce mezi partnery obchoduje s výrobky, převážně se stroji a dopravními prostředky.

4 Komparace zahraničně obchodní politiky Chorvatska se společnou obchodní politikou EU

Jeden z nejdůležitějších kontaktů EU se světem mimo své hranice je prostřednictvím obchodu a společná obchodní politika je významnou oblastí vnějších vztahů Unie.

Obchodní integrace do Evropské unie a společné obchodní politiky není stanovena jako ekonomická podmínka pro členství, ale slouží jako prvek pro hodnocení úrovně přípravy na členství v souladu s metodikou Evropské unie. Vstupem do EU se Chorvatsko připojí k celní unii, na jejímž území a ve vztahu ke třetím (nečlenským) zemím se vzdá své suverenity při tvorbě zahraničně obchodní politiky. Zásady a pravidla celní unie a *společné obchodní politiky*, jež patří do výlučných pravomocí Unie, se stanou pro Chorvatsko závazné a bude je muset dodržovat. Z tohoto důvodu je obchodní integrace nutná a významná, aby se Chorvatsko mohlo co nejlépe začlenit mezi členské státy Evropské unie.

4.1 Charakteristika zahraničně obchodní politiky Chorvatska

Od získání nezávislosti v roce 1991, provádí Chorvatsko ambiciózní program reform, jež postupně liberalizuje obchod podle závazků přijatých během přístupových jednání WTO a připravuje zemi na přistoupení k Evropské unii.

4.1.1 Vývoj obchodní politiky Chorvatska

V druhé polovině roku 1990 patřilo mezi hlavní priority chorvatské vlády přistoupení k WTO. Chorvatsko zavedlo přepracovaný celní sazebník v souladu s příslušnými mezinárodními konvencemi. Zavedením nového tarifního režimu v roce 1996 a podepsáním dohod se sousedními zeměmi, *liberalizace obchodní politiky* pokračovala. Od vstupu do WTO v roce 2000, bylo chorvatské úsilí zaměřeno na Evropskou unii a chorvatská obchodní politika se vyznačovala omezeními, které byly stanoveny členstvím ve WTO, regionálními obchodními dohodami a vyjadřovala úsilí Chorvatska vstoupit do EU. Vstupem do WTO se Chorvatsko zavázalo postupně snižovat svá cla na průmyslové výrobky a zemědělské produkty, a to až na úroveň, která se uplatňovala v zemích OECD. Vývozní a množství omezení a opatření s podobným účinkem byla zrušena. Do roku 2002 bylo použití regulovaných cen v Chorvatsku omezeno na zemědělské produkty, energii a dopravu. Tato úroveň liberalizace cen, podle kritérií Evropské komise, byla považována za moderní

a srovnatelné s většinou kandidátských zemí v té době. Od té doby Komise svůj názor na liberalizace cen v Chorvatsku nezměnila.

Obchod s EU byl v letech 2002 – 2005 byl upraven *prozatímní dohodou*, která povolovala použití obchodních ustanovení SAA, dokud nebyl proces ratifikace ukončen. Prozatímní dohoda smluvně upravila obchodní preference poněkud příznivěji, než ty, které byly do té doby aplikovány na Chorvatsko po pádu Socialistické federativní republiky Jugoslávie. Chorvatsko se zavázalo liberalizovat přístup na svůj trh postupně, po dobu šesti let. Od 1. ledna 2002 bylo liberalizováno 77 % obchodu s průmyslovými výrobky. Obchod s textilními výrobky a s výrobky z oceli byl postupně liberalizován do 1. ledna 2006, stejně jako obchod s dalšími průmyslovými výrobky, jež byl liberalizován do 1. ledna 2007. Pokud jde o zemědělské produkty, do 1. ledna 2006 bylo liberalizováno 75 % obchodu a 41 % cel bylo zrušeno. Po uplynutí přechodného období bude obchod se zpracovanými zemědělskými a rybími produkty zcela liberalizován.

Vytvoření regionální spolupráce se stalo standardním ustanovením dohod mezi EU a třetími zeměmi. Chorvatsko se zavázalo vstoupit do *regionální zóny volného obchodu v oblasti západního Balkánu* na základě dohody o stabilizaci a přidružení. Liberalizace obchodu v jihovýchodní Evropě je vnímána jako nástroj pro zvýšení objemu regionálního a mezinárodního obchodu, s cílem zlepšit schopnost regionu přilákat přímé zahraniční investice a posílit integraci oblasti do struktur do evropské a globální ekonomiky. Podstatou liberalizace obchodu v jihovýchodní Evropě bylo uzavření sítě bilaterálních dohod o volném obchodu do roku 2002 a liberalizovat nejméně 90 % objemu obchodu mezi stranami, v rámci přechodného období šesti let.

Chorvatský obchod byl také omezen tím, že země nebyla začleněna do *pan-evropského systému diagonální kumulace původu*. Kumulace původu je nástroj k odstranění diskriminačního charakteru pravidel původu. Diagonální kumulace umožňuje poskytovat preferenční zacházení se zbožím, které je vyrobeno ve více státech, pokud mezi nimi existuje dohoda. Panevropská zóna diagonální kumulace zahrnuje EU, Turecko, země EFTA, Albánii, Bosnu a Hercegovinu, Černou Horu, Makedonii a Srbsko. Po dokončení formálních kroků by Chorvatsko mělo v roce 2011 vstoupit do systému diagonální kumulace původu, což znamená, že např. výrobky chorvatského textilního průmyslu nebudou při vývozu do EU zatíženy 14 % clem. [15, 22, 24, 32]

4.1.2 Institucionální rámec obchodní politiky Chorvatska

Odpovědnost za utváření, realizaci a koordinaci obchodní politiky má v Chorvatsku **Ministerstvo hospodářství, práce a podnikání (MELE)**. Ministerstvo úzce spolupracuje s dalšími resorty, v případech souvisejících s obchodem, a to převážně s Ministerstvem zemědělství, rybolovu a rozvoje venkova, Ministerstvem financí pod které spadá také celní správa, a Ministerstvem pro místní rozvoj, lesnictví a vodní hospodářství. Dále MELE spolupracuje s orgány státní správy, soukromého sektoru, podnikatelskými sdruženími a komorami, nevládních organizací a podobně.

MELE je zaměřeno na oblast trhu práce a aktivní politiky zaměstnanosti, malé a střední podnikání, obchod a obchodní politiku, hospodářskou spolupráci se zahraničím, podporu zahraničních investic, podnikatelské aktivity řemeslníků a živnostníků atd. Současným ministrem hospodářství, práce a podnikání je *Djurö Popijač*.

Administrativní a odbornou činnost související s obchodní politikou vykonává **Ředitelství pro obchodní politiku a mezinárodní vztahy**. Hlavními činnostmi Ředitelství je regulovat obchodní politiku země, její vztahy s ostatními zeměmi, hlavně v rámci Světové obchodní organizace, plnit závazky vůči mezinárodním ekonomickým organizacím, navrhnout a realizovat opatření obchodní politiky, včetně podpory exportu. Dále je Ředitelství pověřeno dohledem na harmonizaci právní předpisů v oblasti obchodu, trhu a podnikání, s předpisy Evropské unie. Pro efektivnější plnění činností je Ředitelství rozděleno na následující oddělení:

- oddělení obchodní politiky,
- oddělení evropské integrace,
- oddělení bilaterálních ekonomických vztahů,
- oddělení mezinárodních vztahů,
- oddělení kontroly vývozu.

Vliv na utváření obchodní politiky a pomocný orgán pro MELE je *Ministerstvo pro zahraniční vztahy a Evropskou integraci (MFAEI)*. Hlavní náplní MFAEI je provádět zahraniční politiku a naplňovat zahraničně-politické cíle, kterými jsou:

- plné členství v EU,
- posílení členství Chorvatska v NATO,
- rozvoj a posílení vztahů se sousedními zeměmi,
- rozvíjení dvoustranné a mnohostranné mezinárodní spolupráce,
- podpora ekonomiky Chorvatska a

- celková podpora dalšího rozvoje země.

S obchodní politikou souvisí hlavně cíl zaměřený na podporu Chorvatské ekonomiky, v rámci kterého země plánuje zvýšit vývoz chorvatských výrobků, přilákat zahraniční investory a posilovat hospodářskou spolupráci s ostatními zeměmi.

Na utváření obchodní politiky se podílí také soukromý sektor a nevládní organizace, jež komunikují buď přímo s MELE nebo prostřednictvím komor a podnikatelských sdružení (Chorvatská hospodářská komora, Chorvatská komora řemesel, Asociace chorvatských zaměstnavatelů, Národní rada pro konkurenceschopnost a další). Tato sdružení se účastní jednání o volném obchodu nebo bilaterálních dohod, kde prezentují své zájmy či obavy. Názory soukromého sektoru i nevládních organizací jsou brány v úvahu během celého procesu utváření obchodní politiky. [41, 46]

4.1.3 Právní základ obchodní politiky

Hlavním právním předpisem týkajícího se mezinárodního obchodu je v Chorvatsku **obchodní zákon** zveřejněný v *Official Gazette* (OG) *Narodne Novine* (sbírka zákonů) pod čísly 87/08, 116/08 a poslední novela pod čísle 76/09. Obchodní zákon byl významně novelizován a doplněn po přijetí povinností, jež pro Chorvatsko vyplývaly ze členství ve WTO. Jak uvádí článek 83 tohoto zákona, po vstupu Chorvatska do Evropské unie, některá ustanovení obchodního zákona přestanou platit.

Investice domácích i zahraničních subjektů se řídí **zákonem o obchodních společnostech** (poslední novelizace OG 137/09). Dále tuto oblast upravuje také **zákon o podpoře investic** (OG 138/06), jež upravuje podporu investic domácích a zahraničních právnických osob, které vykonávají ekonomickou činnost, s cílem podpořit hospodářský růst a rozvoj chorvatské ekonomiky.

Na základě zákona o celním sazebníku, chorvatská vláda na konci každého roku přijímá nařízení o celním sazebníku, kterým se stanovuje výše sazeb, jež se budou vztahovat dovoz zboží v příštím roce. Celní sazebník zahrnuje také cla na dovozy ze zemí, s nimiž nebyl uzavřen preferenční obchodní režim. Celní tarify i kvóty vycházejí z mezinárodních závazků v rámci Světové obchodní organizace, Stabilizační a asociační dohody a dohod o volném obchodu. [41]

4.2 *Společná obchodní politika Evropské unie*

Evropská unie vznikla z rozhodnutí členských států inspirovaných vůlí svých občanů tím, že jí tyto státy svěřily pravomoci k naplnění společných úkolů. Není tedy federálním ani konfederálním státním útvarem, ani mezinárodní organizací, ale je nástrojem svých členů k výkonu přenesených pravomocí, ke koordinaci jejich národních politik, ve jménu společně uznávaných cílů. Dále má EU silné instituce, které mohou v rámci svých pravomocí ukládat práva a povinnosti členským státům a jejich občanům.

Rozsah omezení svrchovanosti členských států je určen dělbou pravomocí mezi EU a jejími členy. Jsou rozlišovány tři kategorie pravomocí, mezi něž patří výlučné, sdílené a koordinační kompetence. Členské státy mají primární zodpovědnost a také svobodu jednat v oblasti *kompetencí koordinačních* (podpůrných, doplňujících). Patří zde např. kultura, cestovní ruch, zdravotnictví a EU jedná pouze, aby koordinovala a doplnila kroky přijaté členskými státy. V oblasti *sdílených kompetencí* vykonávají členské státy svou pravomoc pouze v rozsahu, v jakém ji nevykonala EU. Unie zasahuje, aby podpořila kroky členských států např. v oblasti vnitřního trhu, sociální politiky, zemědělství atd. Evropská unie je jedinou stranou, jež má pravomoc jednat a rozhodovat jménem všech členských zemí v rámci *výlučných kompetencí*, mezi které patří např. celní unie, měnová politika a společná obchodní politika.

Evropská unie má silnou pozici ve světovém obchodě a ve vztahu ke třetím zemím uplatňuje jednotné úpravy obchodních vztahů, jež jsou závazné pro všechny členské státy. Díky této **společné obchodní politice EU** (CCP) vystupují členské státy jako celek prostřednictvím Evropské komise. [6, 35]

4.2.1 *Vývoj a podstata společné obchodní politiky*

Při podpisu Římské smlouvy v roce 1957 si členské země Evropského hospodářského společenství daly za cíl vytvořit celní unii a společný trh. Postupně byly odstraňovány cla mezi členy Společenství, avšak každá země nadále uplatňovala svou obchodní politiku a různá cla pro ostatní státy. V roce 1968 byla vytvořena celní unie a Evropské hospodářské společenství začalo vystupovat jako jeden celek vůči třetím zemím. Obchodní politika se stala výlučnou pravomocí Společenství a členské země již nemohly uplatňovat vlastní obchodní politiku a budovat své vnější hospodářské vztahy s třetími zeměmi zcela samostatně. Základní cíle a principy společné obchodní politiky byly potvrzeny Smlouvou o Evropské unii přijatou

v roce 1993. K rozšíření působnosti a změnám v rozhodovacích postupech CCP přispěly následující Amsterodamská (1997) a Niceská (2000) smlouva.

V roce 2009 vstoupila v platnost Lisabonská smlouva,¹⁶ jež zavedla nejen mnoho změn týkajících se například institucí EU či rozdělení kompetencí mezi Unii a členské země, ale také zrušila pilířovou strukturu. V dřívější legislativní úpravě byla společná obchodní politika součástí prvního pilíře a po jeho zrušení spadá nyní pod oblast vnějších vztahů EU. Lisabonská smlouva se snaží zaplnit mezery a zjednodušit pravidla týkající se společné obchodní politiky.

Z evolučního charakteru CCP vyplývá, že zahraniční obchod a hospodářské vztahy prošly zásadními změnami s cílem přizpůsobit se vnitřním i mezinárodním výzvám. V současné době 27 členských zemí Evropské unie sdílí jednotný trh, jednotnou vnější hranici a jednotnou obchodní politiku. Při vyjednávání s obchodními partnery mluví Unie jednotným hlasem a na konci procesu je uzavřena jedna dohoda místo 27 různých souborů obchodních pravidel s každým z obchodních partnerů. [5, 18]

4.2.2 Legislativní zařazení, cíle a zásady

V Evropské unii se obchod se zbožím a službami realizuje na dvou úrovních, mezi členskými státy a se třetími zeměmi. Obchod mezi 27 členskými zeměmi se označuje jako **intrakomunitární obchod** (intra-EU trade) a jedná se o volný pohyb zboží a služeb v rámci jednotného vnitřního trhu. Zahraniční obchod Unie se třetími zeměmi, jež nejsou členy EU se označuje jako **extrakomunitární obchod** (extra-EU trade) a tyto obchodní vztahy s nečlenskými zeměmi EU jsou regulovány společnou obchodní politikou.

CCP patří mezi činnosti Unie na mezinárodní scéně a řídí se ustanoveními, zásadami a cíli **Smlouvy o Evropské unii** (SEU), jež jsou obsaženy v hlavě páté (Obecná ustanovení o vnější činnosti Unie a zvláštní ustanovení o společné zahraniční a bezpečnostní politice), kapitole první (Obecná ustanovení o vnější činnosti Unie). Vnější činnost Unie, jak je vymezeno v článku 21, spočívá na zásadách, které se uplatnily při jejím založení, rozvoji a rozšiřování, tj. „*demokracie, právní stát, univerzálnost a nedělitelnost lidských práv a základních svobod, úcta k lidské důstojnosti, zásady rovnosti a solidarity a dodržování zásad Charty Organizace spojených národů a mezinárodního práva*“. Dále je také vymezeno, že „*Unie usiluje o rozvíjení vztahů a budování partnerství se třetími zeměmi a mezinárodními,*

¹⁶ Úplný název zní „Lisabonská smlouva pozměňující Smlouvu o Evropské unii a Smlouvu o založení Evropského společenství“, podepsána 13.prosince 2007, vstoupila v platnost 1.prosince 2009. Skládá ze Smlouvy o Evropské unii a Smlouvy o fungování Evropské unie.

regionálními nebo světovými organizacemi“ a „podporuje vícestranná řešení společných problémů, především v rámci Organizace spojených národů“. Ve druhém odstavci článku 21 je explicitně uvedeno, že „Unie vymezuje a provádí společné politiky a činnosti a usiluje o dosažení vysokého stupně spolupráce ve všech oblastech mezinárodních vztahů“, a jsou vyjmenovány cíle, kterých má být tímto dosaženo. Přímou obchodní politikou týká cíl „povzbuzovat zapojení všech zemí do světové ekonomiky, včetně postupného odstraňování překážek mezinárodního obchodu“. CCP se nepřímou týkají také cíle „podporovat udržitelný rozvoj v hospodářské a sociální oblasti a v oblasti životního prostředí v rozvojových zemích s hlavním cílem vymýcení chudoby“ a „podporovat mezinárodní systém založený na posílené mnohostranné spolupráci a na řádné správě věcí veřejných v celosvětovém měřítku“.

Zařazení společné obchodní politiky mezi výlučné pravomoci je výslovně uvedeno ve **Smlouvě o fungování Evropské unie** (SFEU), část první (Zásady), hlava I (Druhy a oblasti pravomocí Unie), článek 3, odst. 1, písmeno e). Touto smlouvou se také řídí provádění CCP, konkrétně v části páté (Vnější činnost Unie), hlavě II (Společná obchodní politika), články 206 až 207. V dřívější legislativní úpravě, tedy ve Smlouvě o založení Evropského společenství novelizovanou Smlouvou z Nice, se ke společné obchodní politice vztahovaly články 131 až 134. Oproti předchozí právní úpravě jsou výlučné kompetence rozšířeny o přímé zahraniční investice, o obchodní aspekty práv duševního vlastnictví a o uzavírání obchodních dohod o službách.

Cílem společné obchodní politiky EU, dle článku 206 SFEU, je „*přispět ve společném zájmu k harmonickému rozvoji světového obchodu, k postupnému omezení mezinárodního obchodu a přímých zahraničních investic a ke snižování celních a jiných překážek*“.

Jak je uvedeno v článku 207 SFEU, CCP se zakládá na společných zásadách, zejména pokud jde o:

- úpravy celních sazeb,
- uzavírání celních a obchodních dohod týkajících se obchodu se zbožím a službami,
- obchodní aspekty duševního vlastnictví,
- přímé zahraniční investice,
- sjednávání liberalizačních opatření,
- vývozní politiku a
- opatření na ochranu obchodu, jako jsou opatření pro případ dumpingu a subvencování. [5, 25]

4.2.3 *Instituce a rozhodování v oblasti společné obchodní politiky*

Opatření vymezující rámec pro provádění společné obchodní politiky přijímají **Evropský parlament a Rada EU** řádným legislativním postupem.¹⁷ Výlučné kompetence, tedy i CCP, z hlediska rozhodování podléhají pravidlu kvalifikované většiny.¹⁸ Při sjednávání a uzavírání dohod, které se týkají obchodu se službami, obchodních aspektů práv duševního vlastnictví a přímých zahraničních investic rozhoduje Rada EU jednomyslně, pokud tyto dohody obsahují ustanovení, pro která je při přijímání vnitřních předpisů požadována jednomyslnost. Dále Rada EU rozhoduje jednomyslně při sjednávání a uzavírání dohod v oblasti obchodu kulturními a audiovizuálními službami, pokud by dané dohody mohly ohrozit kulturní a jazykovou rozmanitost Unie, v oblasti obchodu sociálními, vzdělávacími a zdravotnickými službami v případě, že by tyto dohody mohly vážně narušit vnitrostátní organizaci těchto služeb a ohrozit odpovědnost členských států za jejich poskytování. Vnější činnost Unie podle strategických směrů vymezených Evropskou radou vytváří **Rada pro zahraniční věci** (FAC) a zajišťuje také soudržnost činností, Unie. Jednání FAC vede v oblasti CCP předsednická země EU, v ostatních případech ji vede Vysoký představitel Unie pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku.

Sjednávání a uzavírání mezinárodních dohod je uvedeno v hlavě V (Mezinárodní smlouvy) a uzavírací procedury v této oblasti jsou vymezeny v článku 218 SFEU. Rada EU rozhoduje o zahájení jednání o mezinárodních smlouvách na doporučení **Komise EU**, vydává směrnice pro jednání, dává zmocnění k podpisu dohod a uzavírá je. V oblasti společné obchodní politiky Rada EU vždy pověří vyjednáváním Komisí. Dále má Komise povinnost konzultovat zvláštní výbor určený Radou EU, který ji při vyjednávání napomáhá, a pravidelně také podává zprávy o stavu jednání danému výboru a Evropskému parlamentu. Zvláštním výborem je pro oblast CCP ustanoven **Výbor pro obchodní politiku** (dříve Výbor 133). Výbor je řízen představitelem země předsedající Radě EU a diskutují zde zástupci všech členských států s Evropskou komisí o mnohostranných a bilaterálně obchodních tématech, o strategických záměrech a jednotlivých opatřeních a potížích při vývozu výrobků. Útvarem příslušným pro věcná jednání o smlouvách CCP je **Generální ředitelství pro obchod**,

¹⁷ Řádný legislativní postup je obecný postup pro přijímání unijní legislativy, byl zaveden Maastrichtskou smlouvou pod pojmem „spolurozhodování“ a cílem je zajistit, aby ani jeden ze dvou rozhodovacích subjektů (Evropský parlament a Rada EU) nemohl sám přijmout právní předpisy bez souhlasu druhého orgánu.

¹⁸ K přijetí návrhu Komise EU je potřeba nejméně 255 hlasů vyjadřujících kladné stanovisko většiny členů. V ostatních případech je k přijetí zapotřebí 255 hlasů vyjadřujících kladné stanovisko dvou třetin členů. Dále je podmínkou přijetí aktu, aby členské země tvořící kvalifikovanou většinu zastupovali alespoň 62 % obyvatelstva EU. Od 1. listopadu 2014 bude kvalifikovaná většina vymezena jako nejméně 55 % členů Rady, jež zastupují členské státy, které představují nejméně 65 % obyvatelstva Unie. Blokační menšinu tvoří členové Rady zastupující alespoň čtyři členské země.

v ostatních případech Vnější činnosti EU jsou smlouvy vyjednávány *Evropskou službou pro vnější činnost*.¹⁹ Rada EU a Komise jsou zodpovědné za slučitelnost sjednaných dohod s vnitřními politikami a předpisy Unie. V průběhu celého postupu Rada EU rozhoduje kvalifikovanou většinou, s výjimkou oblastí, jež vyžadují jednomyslnost. [5, 25]

4.3 Komparace autonomních nástrojů Chorvatska a EU

Zboží dovážené do Chorvatska může být předmětem cla, spotřební daně a daně z přidané hodnoty. Chorvatská cla se sladují s kombinovanou nomenklaturou EU od roku 2002, která zahrnuje 10 559 položek jak je zobrazeno v tabulce 4.1. *Valorická cla* v Chorvatsku se vztahují na 9 920 položek, tedy na 93,9 % z celkových položek a *nevalorické sazby* (smíšené, specifické a diferencované cla) se vztahují na 639 zemědělských položek, tedy na 6,1 % z celkového počtu. Specifická cla jsou vybírána na 45 položek, včetně sýrů, třtinového nebo řepného cukru a vinné révy v nádobách o více než dvou litrech. Smíšená cla jsou aplikována na 478 položek jako jsou například živá zvířata, maso a přípravky z masa, mléčné výrobky apod. Diferencovaná cla se vybírají ze 116 položek jako například z jedlé zeleniny, jedlého ovoce a ořechů.

Tab. 4.1 Struktura chorvatských cel podle WTO sektorů, 2009

	Všechny produkty (HS 01-97)		WTO zemědělské produkty		WTO nezemědělské produkty	
	Počet položek	%	Počet položek	%	Počet položek	%
Celkem	10 559	100,0	2 515	100,0	8 044	100,0
<i>Valorická</i>	9 920	93,9	1 876	74,6	8 044	100,0
Bez cla	4 443	42,1	405	16,1	4 038	50,2
Podléhající clu	5 477	51,9	1 471	58,5	4 006	49,8
<i>Nevalorická</i>	639	6,1	639	25,4	0	0,0
Specifická	45	0,4	45	1,8	0	0,0
Smíšená	478	4,5	478	19,0	0	0,0
Diferencovaná	116	1,1	116	4,6	0	0,0

Pramen: WTO, Croatia's Trade Policy Review.

Od svého přistoupení k WTO Chorvatsko snížilo počet cel spadajících pod doložku nejvyšších výhod (Most favoured nation, MFN). Chorvatsko má vysoký rozptyl celních

¹⁹ Nová instituce vytvořená Lisabonskou smlouvou, organizována podle geografického a tématického principu, tvoří ji třetina úředníků z Komise, třetina úředníků z generálního sekretariátu Rady EU a třetina z členských států. Asistuje Vysokému představiteli Unie pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku, kterému je Evropská služba pro vnější činnost podřízena.

sazeb, jež se pohybují od nuly do 279,8 %. Modální (nejčastější) sazba je nulová jak je vidět také v tabulce 3.9. Počet bezcelních položek se zvýšil z 505 v roce 2000 na 4 443 v roce 2009. Celní kvóty pro zemědělské produkty jsou aplikovány na 0,7 % z celkových celních položek.

Chorvatsko zavázalo všechny své položky celního sazebníku u WTO na průměrnou míru 8,5 %, v rozmezí od nuly (např. na produkty z Dohody o informačních technologiích) do 60 % (např. na kávu, čaj, cukr). Vázaná cla pro zemědělské produkty mají průměrnou míru 17,4 %, vázané celní sazby pro nezemědělské produkty mají průměr 5,7 %.

V rámci celních preferencí patří nezemědělské produkty pod bezcelní zacházení a zemědělské produkty jsou buď bez cla nebo mají sníženou celní sazbu, většinou jsou na ně aplikovány celní kvóty.

Celní sazebník Evropské unie udává výši cel a popis zboží, ke kterému jsou cla přiřazena. Zboží je označováno prostřednictvím klasifikace známé jako Kombinovaná nomenklatura, jež je založeno na mezinárodní úmluvě o harmonizovaném systému číselného označování zboží. Cla jsou v EU nejčastěji používaným autonomním nástrojem CCP a celní sazby jsou jednotné v rámci celé Unie. Je používáno několik druhů cel, mezi nejužívanější patří cla valorická, dále pak cla specifická, smíšená, diferencovaná a variabilní. Některé zemědělské výrobky podléhají celním kvótám. Valorická cla pokrývají 90 % položek celního sazebníku, bez cla je 26 %, tedy více než dva a půl tisíce položek z necelých deseti tisíc, jak zobrazuje tabulka 4.2. Tarifní sazby EU se pohybují v rozmezí od nuly do 427,9 %, čímž dosahují poměrně vysokého rozptylu. Více než 80 % položek celního sazebníku pokrývají celní sazby nižší než 10 %. Modální rozsah (pokrývající 32,1 % položek celního sazebníku) je od nuly do 5 % včetně. Zemědělské produkty (podle WTO definice) nejvíce chráněnou oblastí, průměrná výše smluvního cla dosahuje 18,6 %. Okolo 5 % ze všech zemědělských položek je předmětem celní sazby vyšší než 50 %. Průměrná výše smluvního cla u nezemědělských produktů dosahuje 4 %. Evropská unie může celní sazby zvyšovat jen v souladu s pravidly WTO, jelikož se zavázala ke 100 % celní vázanosti.

Tab. 4.2 Struktura cel Evropské unie podle WTO sektorů, 2006

	Všechny produkty (HS 01-97)		WTO zemědělské produkty		WTO nezemědělské produkty	
	Počet položek	%	Počet položek	%	Počet položek	%
Celkem	9 843	100,0	2 059	100,0	7 784	100,0
<i>Valorická</i>	8 854	90,0	1 107	53,8	7 747	99,5
Bez cla	2 559	26,0	389	18,9	2 170	27,9
Podléhající clu	6 295	64,0	718	34,9	5 577	71,6
<i>Nevalorická</i>	989	10,0	952	46,2	37	0,5
Specifická	633	6,4	628	30,5	5	0,1
Smíšená	73	0,7	42	2,0	31	0,4
Diferencovaná	197	2,0	197	9,6	0	0,0
Ostatní	86	0,9	85	4,1	1	0,0

Pramen: WTO, Trade Policy Review: European Communities, 2007.

Jak Chorvatsko, tak i Evropská unie mají všechny své položky celně zavázány, nejčastěji uplatňují sazby od nuly do pěti procent a bezcelní přístup je uplatňován na více jak 20 % celních položek. Mezinárodně klasifikovaného tzv. „tarifního vrcholu“ (international tariff peaks)²⁰ dosahovala v roce 2006 EU 9,3 % položek celního sazebníku, u Chorvatska (rok 2009) 11,4 %. Celní kvóty Evropská unie uplatňuje u 3,4 % položek, Chorvatsko u 0,7 % položek celního sazebníku. [27, 28]

4.4 Komparace smluvních nástrojů

Chorvatsko uzavřelo 43 mezinárodních dohod v oblasti obchodu a hospodářské spolupráce, jejichž cílem je podporovat a zlepšit ekonomické vztahy a spolupráci Chorvatska s ostatními zeměmi. Kromě toho, země uzavřela 57 bilaterálních dohod o investicích s cílem umožnit větší účast chorvatských investorů v jiných zemích a zároveň umožnit příležitosti pro zahraniční investory v Chorvatsku. Od 1. ledna 2010 Chorvatsko aplikuje 50 smluv o zamezení dvojího zdanění.

Preferenční obchodní vztahy země uzavřela se smluvními stranami CEFTA, Evropským sdružením volného obchodu (EFTA), s Tureckem a s členskými zeměmi Evropské unie. V roce 2008 mělo Chorvatsko celkem 39 preferenčních obchodních partnerů.

Dohoda o středoevropské zóně volného obchodu měla za cíl postupně vytvořit oblast volného obchodu mezi svými stranami. Obchod s průmyslovými výrobky byl liberalizován k 31. prosinci 2008. Pro obchod se zemědělskými produkty byly uděleny zvláštní preferenční

²⁰ Jedná se o všechna uplatňovaná cla převyšující 15 %.

koncese každé z osmi stran a k 31. prosinci 2010 byl i tento obchod plně liberalizován. Dále se dohoda CEFTA vztahuje na sanitární a fytosanitární opatření, technické překážky obchodu, celní spolupráci, politiku hospodářské soutěže, investice, zadávání veřejných zakázek a práva duševního vlastnictví. Chorvatsko je určeno jako depozitář a v případě vstupu do Evropské unie od dohody CEFTA odstoupí.

Dohoda o volném obchodu mezi Chorvatskem a EFTA byla podepsána v roce 2001 a postupně u jednotlivých členských zemí vstoupila v platnost. Dohoda se týká obchodu s průmyslovými výrobky, včetně ryb a jiných mořských produktů a postupně byly uzavřeny bilaterální zemědělské dohody mezi členy EFTA a Chorvatskem. Dohoda rovněž obsahuje další podobná ujednání jako v případě CEFTA. Dovoz do Chorvatska pro všechny průmyslové výrobky pocházející ze zemí EFTA byl plně liberalizován po uplynutí přechodného období do 1. ledna 2007.

S ***Tureckem*** Chorvatsko podepsalo dohodu o volném obchodu, jež vstoupila v platnost 1. července 2003 a přechodné období bylo ustanoveno do 1. ledna 2007. Liberalizace byla provedena asymetricky, kdy na straně Turecka byl obchod liberalizován rychleji. Dohoda se týká zemědělských i nezemědělských produktů, které celkově pokrývají 87 % všech položek celního sazebníků obou stran dohody, 86 % celkového tureckého vývozu do Chorvatska a 99 % celkového chorvatského vývozu do Turecka. Pro zemědělské výrobky byly ujednány zvláštní preferenční ústupky obou stran ve formě celních kvót. V případě nezemědělských výrobků, Turecko eliminovalo cla na chorvatský vývoz od začátku platnosti dohody, zatímco Chorvatsko svá cla odstranilo v roce 2007. Další ustanovení dohody se týkají norem, státní monopolů, ochranných opatření, politiky hospodářské soutěže, zadávání veřejných zakázek, obchodu se službami a práv k duševnímu vlastnictví.

Chorvatsku nejsou garantovány autonomní preference, ale zboží pocházející z Chorvatska čerpá výhody Všeobecného systému preferencí Austrálie, Běloruska, Kanady, Japonska, Kazachstánu, Nového Zélandu, Ruska, Ukrajiny a USA.

V oblasti smluvních nástrojů má Evropská Unie rozsáhlou síť obchodních dohod jak s rozvojovými, tak s rozvinutými zeměmi. Preferenční obchodní dohody EU je možno rozdělit na dohody s evropskými zeměmi či skupinami, dohody se zeměmi či skupinami zemí mimo Evropu a nereziproční preferenční dohody.

V rámci Evropy poskytuje Unie preference Evropské zóně volného obchodu, Švýcarsku, zemím západního Balkánu prostřednictvím Stabilizačního a asociačního procesu, Turecku, Andorra, San Marinu a Faerským ostrovům.

Evropská unie má také významné preferenční vztahy se zeměmi či skupinami zemí *mimo Evropu* a to s Jihoamerickým společným trhem (MERCOSUR), Chile, Mexikem, Radou pro spolupráci arabských států Zálivu (GCC), zeměmi Středozemního moře (např. Tunisko, Maroko, Egypt atd.) a Jižní Afrikou.

Nerreciproční dohody pokrývají jednostranné preference poskytované Evropskou unií, kam patří také Všeobecný systém preferencí (GSP). V rámci tohoto systému jsou poskytovány preference zemím Afriky, Karibiku a Tichomoří, nejméně rozvinutým zemím a dalším oblastem, které na systému GSP participují. Nerreciproční preferenční vztahy udržuje Unie také se zámořskými zeměmi a teritorií.

EU také obchoduje na základě doložky nejvyšších výhod, kterou si vzájemně poskytují členové mnohostranného systému obchodování v rámci WTO, a to například s Austrálií, Kanadou, Japonskem, Novým Zélandem, Singapurem a USA. [27, 28]

Evropská unie má uzavřeno mnohem více smluvních dohod a ujednání než Chorvatsko, je proto zřejmé, že vstupem do EU bude muset země uzavřít dohody se zbývajícími zeměmi.

4.4.1 Obchodní režim mezi Chorvatskem a Evropskou unií

Chorvatsko využívá *autonomní obchodní preference*, které ji EU přiznává od roku 1993, na základě dřívější obchodní a hospodářské spolupráce s bývalou Jugoslávií. Tyto preference mají hospodářský dopad, jež umožňuje, že chorvatské zboží je cenově konkurenceschopné na trhu EU.

Od listopadu 2000, chorvatsko těží ze stejného režimu poskytnutého jednostranně Evropskou unií zemím v rámci stabilizačního a asociačního procesu. Jak již bylo uvedeno v předchozí kapitole, vztahy mezi Chorvatskem a Evropskou unií jsou v současné době upraveny Stabilizační a asociační dohodou z roku 2005. Tato dohoda, respektive její obchodní část, zahrnuje autonomní obchodní preference, které poskytují chorvatským průmyslovým a většině zemědělských výrobků volný přístup na trh Unie. Pouze víno, cukr, telecí a hovězí maso a některé produkty rybolovu mohou být do Unie vyváženy v rámci preferenčních celních kvót.

Jedním z cílů SAA je „*podporovat úsilí Chorvatska o úplný přechod k tržnímu hospodářství, podporovat harmonické hospodářské vztahy a postupně rozvíjet zónu volného obchodu mezi Unií a Chorvatskem*“. V oblasti obchodu se Chorvatsko ve Stabilizační a asociační dohodě zavázalo:

- používat Kombinovanou nomenklaturu pro klasifikaci zboží v rámci obchodu mezi oběma stranami;
- k postupnému snižování cel u všech produktů;
- zrušit vývozní cla, množstevní omezení vývozů a opatření s rovnocenným účinkem u průmyslových, zemědělských a dalších produktů;
- nezavádět žádná nová vývozní nebo dovozní cla nebo opatření s rovnocenným účinkem,
- nezřizovat celní odbory nebo oblasti volného obchodu, pokud by došlo ke změně právní úpravy obchodování v rámci této dohody;
- nevyužívat obchodní opatření způsobem, který by představoval svévolnou nebo neoprávněnou diskriminaci tam, kde platí rovné podmínky, nebo omezoval obchod;
- dosáhnout sblížení celního režimu Chorvatska s Unií zejména prostřednictvím zlepšení a zjednodušení kontrol a formalit při přepravě zboží, celní spolupráce, školení celníků a výměny informací.

V lednu 2002 začalo Chorvatsko postupně rozšiřovat celní preference pro EU, aby poskytlo volný přístup 70 % unijních průmyslových a zemědělských produktů vyvážených na chorvatský trh. [16, 24]

4.5 *Obchodní integrace Chorvatska do Evropské unie*

Jak již bylo uvedeno v úvodu této kapitoly, obchodní integrace Chorvatska do Evropské unie nepatří mezi podmínky pro členství, avšak vstupem do EU se společná obchodní politika stane pro zemi závaznou a je tedy nutná integrace i v této oblasti.

Liberalizace cen a obchodu, existence právního systému, udržitelný stav veřejných financí a obchodní bilance jsou jen některé z ukazatelů, podle nichž je hodnoceno jedno z ekonomických kritérií členství, týkající se vytvoření efektivního tržního hospodářství v kandidátské zemi. Dalším ekonomickým kritériem je schopnost vyrovnat se s konkurenčními tlaky v rámci Unie. Splnění této podmínky vyžaduje minimální úroveň konkurenceschopnosti hlavních hospodářských sektorů kandidátské země, např. existence efektivního tržního hospodářství, vhodných opatření vládních politik a právních předpisů na podporu konkurenceschopnosti (obchodní politika, politika hospodářské soutěže, podpora pro malé a střední podniky apod.) a míru a rychlost obchodní integrace země do Unie před rozšířením (objem a charakter obchodovaného zboží).

V roce 2010 Evropská komise zveřejnila zatím poslední *Zprávu o pokroku Chorvatska* (Croatia 2010 Progress report). Zpráva hodnotí dosažený pokrok země v rámci ekonomických a politických kritérií a ve vyjednávání jednotlivých kapitol přístupových rozhovorů.

Komise ve Zprávě o pokroku *pozitivně hodnotí snížení schodku běžného účtu* platební bilance vlivem recese ekonomiky, kterou způsobila globální krize. Došlo k výraznějšímu poklesu dovozu zboží než vývozu, schodek obchodní bilance se tedy snížil z 22,8 % GDP v roce 2008 na 16,3 % GDP v roce 2009. Zároveň však také došlo ke snížení přebytku obchodní bilance se službami, zejména v oblasti cestovního ruchu a dopravy, z 14,7 % GDP v roce 2008 na 12,5 % GDP v roce 2009. Deficit běžného účtu byl snížen nejen díky recesi a nižší poptávce po dováženém zboží, ale také díky rostoucímu objemu vývozu z posledních let. Kromě vývozu strojů a dopravních prostředků (především lodí), je cestovní ruch stále největším zdrojem příjmů z exportu. Evropská unie i nadále zůstává největším obchodním partnerem Chorvatska a přibližně 95 % přílivu přímých zahraničních investic pochází z členských států EU. Podle Komise je integrace země s Evropskou unií v oblasti obchodu a investic stále vysoká, i přes dopad světové hospodářské krize na ekonomiku země.

Neuspokojivá vývozní výkonnost Chorvatska není způsobena ztrátou ceny nebo cenové konkurenceschopnosti, ale spíše nedostatkem reforem v oblasti práce a podnikového sektoru, a také zbývajícími administrativními překážkami pro zahraniční investory. Navíc chorvatské společnosti často nejsou schopny aplikovat standardy Unie. Struktura vývozu se během vývoje Chorvatska téměř nezměnila, a odráží tak nadvládu veřejných podniků, zejména v oblasti stavby lodí. Přestože má Chorvatsko téměř neomezený přístup na trh EU, tento režim neumožňuje zemi nastavit si strukturu vývozu v souladu s komparativními výhodami země. Chorvatsko má tedy své komparativní výhody v odvětvích, u nichž je přístup na trh Unie omezen, například rybolov a výroba tabákových výrobků. Lze tedy říci, že pro tyto oblasti bude vstup země do Evropské unie výhodný.

Pro obchodní integraci jsou důležité dvě kapitoly přístupových jednání a to kapitola 29 – *Celní unie* a kapitola 30 – *vnější vztahy*. Komise ve Zprávě o pokroku uvádí, že v obou kapitolách bylo dosaženo určitého pokroku.

V roce 2010 vstoupilo v platnost nové nařízení o celních tarifech, jež sjednocuje názvosloví chorvatských cel s kombinovanou nomenklaturou Unie. Právní předpisy Chorvatska o bezpečnostních aspektech byly harmonizovány s předpisy EU. Celní správa země přijala novou obchodní strategii pro rok 2010 – 2012 a pokračovala v provádění protikorupčního programu. Chorvatsko v oblasti celní unie *nadále plní* své cíle a priority

důsledně, celní předpisy země jsou v souladu s aquis EU, existují však drobné rozdíly v rozdělování celních kvót a vnitřních tranzitních opatření.

Chorvatsko pokračuje v oblasti vnějších vztahů v koordinaci a spolupráci s Komisí s cílem sjednotit svou politiku s EU a pozici vůči nečlenským zemím a v rámci mezinárodních organizací. V roce 2009 se Chorvatsko potýkalo s vyšetřováním WTO kvůli zavedení prozatímních ochranných opatření na dovoz tvrdých sýrů (eidam a gouda). V roce 2010 bylo vyšetřování ukončeno a Chorvatsko muselo zajistit, aby jeho ochranná opatření byla plně v souladu s mezinárodními závazky. Dále musí země zajistit vrácení poplatků zaplacených dovozci sýrů během období, kdy bylo prozatímní ochranné opatření využito. V oblasti dvoustranných dohod se třetími zeměmi, pokračovalo Chorvatsku v provádění svého akčního plánu, aby byly smlouvy v souladu s aquis Unie. Další úsilí je podle Komise třeba vyvinout v oblasti bilaterálních investičních smluv, avšak přípravy v této oblasti jsou na dobré cestě. V oblasti vnějších vztahů Chorvatsko celkově dosáhlo *vysokého souladu* s právními předpisy EU a nadále koordinuje a sladuje své postoje na mezinárodní scéně. [15, 19]

4.6 Očekávané dopady vstupu Chorvatska do EU z pohledu zahraničně obchodních vztahů

Vstupem do Evropské unie se Chorvatsko stane součástí celní unie a vůči třetím zemím bude uplatňovat společnou obchodní politiku. Ke stejnému dni ztratí Chorvatsko svou **suverenitu** ve tvorbě obchodní politiky a bude se podílet na formování společné obchodní politiky EU. Neznamená to tedy, že se Chorvatsko jako členský stát Unie vzdá svého suverénního práva tvořit obchodní politiku za účelem ovlivnění ekonomického vývoje země, ale bude se snažit prosazovat své obchodně politické zájmy prostřednictvím jednání s ostatními členskými zeměmi.

V souladu se zakládajícími smlouvami Chorvatsko:

- přenese část své zákonodárné iniciativy vlády na Evropskou komisi a zákonodárné rozhodovací pravomoci z parlamentu na Radu EU a Evropský parlament,
- převezme a bude provádět komunitární obchodně politické právní předpisy a ukončí platnost všech relevantních národních právních předpisů,

- se stane smluvní stranou mezinárodních dohod uzavřených Evropskou unií se třetími zeměmi a ukončí aplikaci dohod s EU a dalších mezinárodních dohod s třetími státy, které nejsou v souladu s členstvím v EU,
- si zachová své členství ve WTO, ale bude respektovat skutečnost, že členy WTO jsou současně členské státy EU a Unie samotná.

Vstup do EU bude mít pravděpodobně dopad také na chorvatský **státní rozpočet** a na příjmy pocházející z dovozních cel. Jelikož budou uplatňována pravidla společné obchodní politiky, cla vybírána na vnější hranici při dovozu zboží do EU půjdou z 90 % do společného komunitárního rozpočtu. Chorvatsko jako členská země si bude moct ponechat 10 % hodnoty cel vybíraných jejími celními orgány. Jelikož se však Chorvatsko snažilo o liberalizaci a příjmy z dovozních cel klesají, je možné odvodit, že toto pravidlo nebude mít na chorvatský státní rozpočet velký dopad. [12]

Vzhledem k vývoji zahraničně obchodní politiky Chorvatska od začátku transformačních procesů, zejména pak vzhledem k vývoji obchodních vztahů se třetími zeměmi v rámci pravidel WTO, se pro Chorvatsko převzetí společné obchodní politiky nejeví jako zásadní problém.

V oblasti komoditní struktury nedošlo ke změnám během procesu transformace, ani po uvedení v platnost Prozatímní dohody SAA. Dá se tedy předpokládat, že se komoditní struktura nijak významně nezmění ani po vstupu Chorvatska do Evropské unie.

Co se týče teritoriální struktury, hlavním obchodním partnerem Chorvatska je Evropská unie. Vstupem do EU dojde k nárůstu podílu intra-EU obchodu na celkovém obchodu Unie a k poklesu podílu extra-EU obchodu. Přijetí všech mezinárodních smluvních závazků s obchodně ekonomickým obsahem, jež má EU uzavřeny s třetími zeměmi, dá Chorvatsku možnost rozšířit obchodně politický prostor pro své subjekty. Jedná se převážně o preferenční dohody, jež mají mnohem širší záběr, než jak je tomu v případě chorvatských preferenčních vztahů.

4.7 *Shrnutí*

Chorvatská obchodní politika je determinována závazky vyplývajících z členství ve Světové obchodní organizaci a úsilím stát se členskou zemí Evropské unie. Již od roku 1990 byla hlavním rysem chorvatské obchodní politiky liberalizace obchodu. Utváření obchodní politiky spadá pod chorvatské Ministerstvo hospodářství, práce a podnikání, administrativní a odborná činnost je vykonávána Ředitelství pro obchodní politiku a mezinárodní vztahy. Do

procesu utváření obchodní politiky je zahrnut také soukromý sektor a nevládní organizace. Hlavním prvním předpisem v této oblasti je obchodní zákon a zákon o obchodních společnostech.

Společná obchodní politika je jednou z nejdůležitějších oblastí působnosti Unie. Ve vztahu ke třetím zemím vystupují členské státy jako celek se společným celním sazebníkem. Vstupem Lisabonské smlouvy v platnost došlo v oblasti společné obchodní politiky k významným změnám. Obchodní politika nově spadá do oblasti vnějších vztahů Unie, došlo k posílení pravomocí Evropského parlamentu a byl ustanoven nový Výbor pro obchodní politiku. Dále byla obchodní oblast kompetencí Unie rozšířena o přímé zahraniční investice, obchodní aspekty práva duševního vlastnictví a o uzavírání obchodních dohod o službách.

V současnosti má Chorvatsko stejně jako Evropská unie všechny své položky celně zavázány, nemohou tedy své celní sazby zvyšovat bez ohledu na pravidla Světové obchodní organizace. Chorvatsko i EU nejčastěji využívají celní sazby od nuly do pěti procent a bezcelní přístup je uplatňován na podobný počet celních položek.

Chorvatsko v oblasti smluvních nástrojů nedosahuje úrovně Evropské unie, jelikož Unie má uzavřeno více obchodních dohod a preferenčních ujednání. Stejně jako EU uplatňuje Chorvatsko preferenční přístup pro země CEFTA, EFTA, Turecko a další, avšak s dalšími zeměmi bude nutné uzavřít dohody po vstupu do EU.

S Chorvatskem, jako s kandidátskou zemí na vstup do EU, obchoduje Unie prostřednictvím zásad dohodnutých ve Stabilizační a asociační dohodě a poskytuje zemi autonomní obchodní preference.

V oblasti obchodní integrace bylo Chorvatsko hodnoceno Komisí v rámci Zprávy o pokroku země. Chorvatsko v oblasti celní unie a vnějších vztahů dosahuje pokroku a jeho sladění právních předpisů s aquis EU je na vysoké úrovni, avšak stále existují drobné rozdíly, na které by země měla zaměřit své úsilí.

Vstup Chorvatska do Evropské unie bude pro zemi znamenat hlavně převzetí společného celního sazebníku a mezinárodních dohod uzavřených společenstvím, ale také ztrátu suverenity v oblasti obchodní politiky. Jelikož je Evropská unie hlavním obchodním partnerem Chorvatska a obchodní integrace mezi oběma partnery se prohlubuje již řadu let, nepředpokládá se, že by mělo Chorvatsko s převzetím pravidel a zásad společné obchodní politiky výrazné potíže.

5 Závěr

Mezinárodní obchod dovoluje zemím efektivněji využít své zdroje, ať už práci, kapitál nebo technologie. Jelikož jsou země vybaveny různým poměrem zdrojů, některé státy mohou vyrobit stejnou komoditu efektivněji a prodat ji tak levněji než jiné země. Pokud země danou komoditu nemůže efektivně vyrobit, může ji získat prostřednictvím obchodu se zemí, která komoditu produkuje levněji. Obchod s dalšími zeměmi také umožňuje zemím podílet se na světové ekonomice a podporovat možnost přímých zahraničních investic. Bez mezinárodního obchodu by země byly omezeny na spotřebu zboží a služeb produkováných v rámci svého území. Mezinárodní obchod je nejstarší formou vnějších ekonomických vztahů a představuje souhrn zahraničního obchodu všech zemí světa.

Cílem této diplomové práce bylo charakterizovat zahraničně obchodní politiku Chorvatska před vstupem do Evropské unie a identifikovat vzájemné obchodní vztahy mezi Chorvatskem a EU.

Vnější ekonomické vztahy mají dlouhou historii a jejich nejvýznamnější součástí je *zahraniční obchod*. Obchodní vztahy mezi zeměmi napomáhají nejen hospodářskému růstu, ale také, pokud jsou vztahy těchto zemí stabilní, podporují vzájemnou spolupráci a snižují riziko konfliktu. Pomocí zahraničního obchodu je možno překonat omezení jak přírodními, tak ekonomickými podmínkami země, přinášet nové poznatky a informace z vnějšího prostředí do domácí ekonomiky a v neposlední řadě také podporovat integrační procesy. K regulaci obchodních vztahů a obchodní výměny slouží *zahraničněobchodní politika země*. Jedná se o politiku jež se snaží obchodní vztahy podnikatelských subjektů, vnitřní ekonomický rozvoj, zajistit dodatečné ekonomické zdroje a také chránit domácí ekonomiku před zahraniční konkurencí. Země může uplatňovat *dva typy zahraničně obchodní politiky*, a to politiku liberální nebo protekcionistickou, avšak v současné době se ani jeden z typů nevyskytuje ve své čisté podobě. Oba typy obchodní politiky mají své teorie, výhody a nevýhody, a jejich kombinací lze dosáhnout efektivní obchodní politiky. Při provádění zahraničně obchodní politiky mají země k dispozici širokou škálu obchodních nástrojů. Tyto mohou být obecně členěny na nástroje autonomní a smluvní. Cla jsou nejvyužívanějšími *autonomními nástroji* a existuje spousta druhů, např. cla valorická, dovozní, antidumpingová a podobně. Mezi *smluvní nástroji* patří mezinárodní dohody bilaterálního a mnohostranného typu, dále obchodní dohody a úmluvy atd. Prostřednictvím zahraničně obchodní politiky se země nesnaží pouze chránit svou ekonomiku, ale také podporovat vývoz, k čemuž slouží nástroje na *podporu exportu* jako jsou různé subvence, půjčky a úvěry. V současnosti jsou

ekonomiky zemí na sobě stále více závislé a prostřednictvím liberalismu se snaží o co nejvolnější přístup na své trhy a na trhy svých obchodních partnerů.

Chorvatská republika má dlouhou historii a v minulosti byla také součástí Socialistické federativní republiky Jugoslávie. V roce 1991 vyhlásila země *nezávislost* a zároveň začalo transformační období směrem k tržní ekonomice. Samostatnost si však země musela vybojovat a během této války utrpěla ekonomická infrastruktura Chorvatska obrovské škody. *Transformační proces* země probíhal ve třech fázích a teprve až po roce 2000 se ekonomika země začala zlepšovat, přesto má Chorvatsko problémy s reformami, korupcí i nezájmem veřejnosti. V posledním desetiletí došlo k růstu hrubého domácího produktu, snížení nezaměstnanosti, rozvinul se finanční sektor a cestovní ruch se stal konkurenceschopným. Stejně jako jiné země, i Chorvatsko zasáhla *světová hospodářská a finanční krize* více než se očekávalo, ale i s tímto problémem se země rychle vyrovnala. Chorvatským cílem ke zlepšení ekonomické situace po období transformace bylo také zapojit se do světové ekonomiky prostřednictvím mezinárodních organizací. V současné době je Chorvatsko členem mnoha hospodářských, obchodních a regionálních organizací, např. Organizace spojených národů, Rady Evropy, Světové obchodní organizace, Středoevropské zóny volného obchodu, Severoatlantické aliance a dalších.

Politické vztahy mezi Evropskou unií a Chorvatskem vznikly téměř ihned po vyhlášení nezávislosti země. Přesto však vztahy s touto zemí byly jiné, než se zeměmi střední a východní Evropy. V rámci nového *stabilizačního a asociačního procesu* pro země jihovýchodní Evropy byla s Chorvatskem podepsána dohoda, jež vstoupila v platnost v roce 2005. V mezidobí však byla v platnosti Prozatímní dohoda týkající se obchodu a dopravy. V roce 2004 byl Chorvatsku udělen status kandidátské země a země začala s Evropskou unií vyjednávat jednotlivé kapitoly přístupových jednání. Avšak tato jednání byla provázena řadou sporů a nevyhovujících plnění podmínek ke vstupu. Na jeden rok byla dokonce přístupová jednání pozastavena kvůli sporu Chorvatska se Slovinskem. V loňském roce byl pokrok země oceněn Evropskou unií, avšak stále zde byly oblasti, které potřebovaly reformy. V červnu letošního roku se Evropská komise obrátila na Rada EU s doporučením, uzavřít jednání v posledních čtyřech kapitolách a v případě, že se nevyskytnou žádné problémy, může na podzim letošního roku Chorvatsko podepsat *přístupovou smlouvu*. Země se tak ocitla na dosah svého cíle stát se 28. členem Evropské unie.

Chorvatsko patří mezi *malé otevřené ekonomiky*, s vysokou mírou otevřenosti a je značně závislé na mezinárodním obchodu. V případě obchodu se zbožím, zaznamenává Chorvatsko *zápornou obchodní bilanci*. Na druhé straně, obchod se službami se vyznačuje

kladnou obchodní bilancí, a to hlavně díky cestovnímu ruchu. Celková bilance má však stále záporné saldo a dosud se Chorvatsku nepodařilo tento negativní trend změnit. V případě komoditní struktury země, na straně vývozu i dovozu zde dominují stroje a dopravní zařízení a ostatní výrobky zpracovatelského průmyslu. Největším obchodním partnerem Chorvatska je Evropská unie, dále Rusko, Srbsko, Bosna a Hercegovina a Čína.

V průběhu let se obchodní vztahy mezi Evropskou unií a Chorvatskem vyvíjely, ale přestože klesl podíl chorvatských výrobků na trhu Unie na úkor tehdejších kandidátských zemí střední a východní Evropy, Evropská unie zůstala nejdůležitějším trhem pro chorvatské výrobky. Po rozšíření Unie o deset nových členských zemí se její podíl na chorvatském zahraničním obchodu ještě zvýšil. V průběhu let se komoditní povaha obchodních vztahů mezi Unií a Chorvatskem příliš nezměnila. Pro vývoz i dovoz jsou pro Chorvatsko významnější průmyslové výrobky, převážně stroje a dopravní zařízení, více než primární produkty, např. potraviny a zvířata.

Od počátku transformačního procesu se Chorvatsko snažilo *liberalizovat* svou zahraničně obchodní politiku. Vstup do Světové obchodní organizace byl významným milníkem v oblasti obchodní integrace do EU, jelikož Unie pro členství také vstup do WTO. Země tak mohla zaměřit své úsilí v oblasti zahraničně obchodních vztahů na členství v EU. V současnosti obchodní politika Chorvatska spadá pod *Ministerstvo hospodářství, práce a podnikání* a je upravena obchodním zákonem.

Evropská unie má výlučné pravomoci v několika oblastech, z nichž jednou je i *společná obchodní politika*. Ve vztahu ke třetím zemím uplatňuje EU jednotnou úpravu obchodních vztahů a jednotný celní sazebník, jež jsou závazné pro všechny členské země. Po přijetí Lisabonské smlouvy se společná obchodní politika stala součástí oblasti vnějších vztahů a kompetence Unie byly rozšířeny o přímé zahraniční investice, obchodní aspekty práva duševního vlastnictví a o uzavírání obchodních dohod o službách.

Chorvatsko při provádění své obchodní politiky využívá obchodní nástroje a to zejména valorická cla a nejčastější celní sazba je nulová. Celní sazebník Unie je pro všechny členské státy závazný a ke klasifikaci zboží využívá kombinovanou nomenklaturu. Stejně jako Chorvatsko, i Evropská unie nejčastěji aplikuje cla valorická a nejvíce cly chráněnou oblastí jsou zemědělské produkty. V oblasti smluvních nástrojů Chorvatsko za EU mírně zaostává a po svém vstupu do Unie bude muset uzavřít další obchodní dohody, aby byla plně sladěna s předpisy EU.

Prozatímní dohoda, jež upravovala obchodní vztahy mezi Evropskou unií a Chorvatskem, před vstupem v platnost Stabilizační a asociační dohody, umožňovala

Chorvatsku využívat *autonomní obchodní preference*. Tyto preference poskytovaly Chorvatsku volný přístup na trh Unie, pouze některé výrobky spadaly pod preferenční celní kvóty. Jak se Chorvatsko zavázalo ve Stabilizační a asociační dohodě, postupně plnilo podmínky obchodní integrace do EU jako bylo převzetí kombinované nomenklatury, postupné snižování celních sazeb, vstup do regionální zóny volného obchodu v oblasti Západního Balkánu a podobně.

Chorvatsko je doslova „*před branami*“ Evropské unie a po vstupu bude muset přijmout právní řád Unie, vzdát se v určitých oblastech své suverenity, převzít pravidla fungování společného trhu a vypořádat se s konkurencí.

V rámci diplomové práce byla stanovena **první hypotéza** založená na tvrzení, že vstup Chorvatska do EU by neměl zásadně ovlivnit komoditní a teritoriální strukturu zahraničního obchodu země. Podle mého názoru je možné tuto *hypotézu potvrdit*. Složení komoditní struktury Chorvatska se nezměnilo ani během transformačního procesu, ani během posledního desetiletí. Díky své geografické poloze je země známá výrobou lodí a jejich komponentů, což spadá pod kategorii stroje a dopravní zařízení, která v komoditní struktuře země převládá. V rámci komoditní struktury se podle mého názoru po vstupu Chorvatska do Evropské unie nijak nezmění složení, může se však měnit podíl jednotlivých produktů na celkovém obchodu. Například výroba tabákových výrobků, jež je komparativní výhodou Chorvatska a patří do kategorie zpracovatelského průmyslu, má přístup na trh Unie stále omezen, jelikož země dosud není součástí panevropské diagonální kumulace původu. V nejbližší době by měla být tato překážka odstraněna a je velmi pravděpodobné, že dojde k nárůstu podílu tabákových výrobků na zahraničním obchodu Chorvatska. V případě teritoriální struktury je hlavním obchodním partnerem Chorvatska Evropská unie už řadu let a také sousední země regionu Západní Balkán. Podle mého názoru by nemělo dojít ke změně ani po vstupu do Evropské unie, pokud vezmeme v úvahu, že na celkovém obchodu Unie se nejvíce podílí intra-EU obchod. Znamená to tedy, že po vstupu Chorvatska do Evropské unie dojde ke zvýšení podílu intra-EU obchodu na celkovém zahraničním obchodu Unie a zároveň k poklesu podílu extra-EU obchodu. Jelikož se EU snaží prosazovat mír a stabilitu v západním Balkánu prostřednictvím zahraničního obchodu, využije po vstupu Chorvatska jeho obchodních vztahů se svými sousedy.

Druhá hypotéza vychází z tvrzení, že pro Chorvatsko nebude převzetí společné obchodní politiky EU významným problémem. I tuto hypotézu je *možné potvrdit*, pokud vezmeme v úvahu analýzu obchodních vztahů Chorvatska a zahraničněobchodní politiky v rámci této diplomové práce, a poznatky z jednotlivých kapitoly. Také Evropská komise ve

své zprávě o pokroku Chorvatska hodnotí postup v oblasti celní unie a vnějších vztahů pozitivně. Z těchto důvodů se domnívám, že převzetí společné obchodní politiky EU nebude pro Chorvatsko představovat zásadní problém.

Seznam použité literatury

Knihy

1. BENEŠ, Vlastislav a kolektiv. *Zahraniční obchod: příručka pro obchodní praxi*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a. s., 2004. 328 s. ISBN 80-247-0558-3.
2. ČERNOHLÁVKOVÁ, Eva; PLCHOVÁ, Božena a kol. *Zahraniční obchod*. 3. vyd. Praha: Bankovní institut vysoká škola, a. s., 2007. 263 s. ISBN 978-80-7265-106-4.
3. DUNN, Robert M.; MUTTI, John H. *International economics*. 6th edition. New York: Routledge, 2004. 518 s. ISBN 978-0-415-31154-0.
4. FOJTÍKOVÁ, Lenka. *Zahraničně obchodní politika ČR: historie a současnost (1945 – 2008)*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009. 246 s. ISBN 978-80-7400-128-4.
5. FOJTÍKOVÁ, L., LEBIEDZIK, M. *Společné politiky EU. Historie a současnost se zaměřením na Českou republiku*. 1. vyd. Praha : C.H. Beck, 2008. str. 179. ISBN 978-80-7179-939-9.
6. JANATKA, F. a kol. *Obchod v rámci evropské unie a obchodní operace mimo členské země EU*. Praha: ASPI Publishing, 2004. str. 296. ISBN 80-7357-006-8.
7. KALÍNSKÁ, Emílie; ŠTĚRBOVÁ, Ludmila; a kol. *Mezinárodní obchod (pro 2MD 301)*. Vysoká škola ekonomická v Praze. Praha: Oeconomica, 2007. 147 s. ISBN 978-80-245-1299-0.
8. KELLY, Paul. *Economies of the world*. 1st edition. London: Routledge, 2005. str. 209. ISBN 1 85743 263 0.
9. KUBIŠTA, Václav. *Mezinárodní ekonomické vztahy*. 1. vyd. Praha: HZ Editio spol. s. r. o., 1997. 378 s. ISBN 8086009-29-7.
10. MAJEROVÁ, I., NEZVAL, P. *Mezinárodní ekonomie v teorii a praxi*. 1. vyd. Brno: Computer Press, a. s., 2011. 357 s. ISBN 978-80-251-3421-4.
11. NEUMANN, P., ŽAMBERSKÝ, P., JIRÁNKOVÁ, M. *Mezinárodní ekonomie*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a. s., 2010. 159 s. ISBN 978-80-247-3276-3.
12. PLCHOVÁ, B., ABRHÁM, J., HELÍSEK, M. *Česká republika a EU. Ekonomika – Měna. Hospodářská politika*. 1. vyd. Praha: KRIGL, 2010. str. 206. ISBN 978-80-86912-39-4.
13. SVATOŠ, Miroslav a kol. *Zahraniční obchod: teorie a praxe*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a. s., 2009. 368 s. ISBN 978-80-247-2708-0.
14. ŠIMKOVÁ, E. *Ekonomika zahraničního obchodu*. 1. vyd. Hradec Králové: Gaudeamus, 2005. 124 s. ISBN 80-7041-415-4.

Elektronické publikace

15. BOROMISA, A., MIKIĆ, M. *Croatian Accession to the European Union : Economic and Legal Challenges* [online]. Zagreb, 2003. [cit. 2011-05-16]. The European Union as determinant of Croatian trade policy. Dostupný z WWW: <<http://courses.wcupa.edu/rbove/eco343/030Compecon/Centeur/Croatia/boromisa-mikic.pdf>>.
16. COMMISSION OF THE EUROPEAN COMMUNITIES. *Stabilisation and association Agreement between the European Communities and the Republic of Croatia* [online]. Brusel, 2001. [cit. 2011-05-15]. Dostupný z WWW: <http://www.euroskop.cz/gallery/5/1702-e98ee3c0_84f8_4666_9b99_1cfe3ad65a1f.pdf>.
17. CROATIAN CHAMBER OF ECONOMY. *Croatia –your business partner 2009* [online]. Croatian chamber of economy, c2005. Dostupný z WWW: <http://www2.hgk.hr/en/pdf/croatia_bussines_partner_2009.pdf>.
18. DIMOPOULOS, A. *The common commercial policy after Lisbon: Establishing parallelism between internal and external economic policy?* [online]. University of Zagreb. [cit. 2011-05-17]. Dostupný z WWW: <www.pravo.hr/_download/repository/The_Common_commercial_policy_after_Lisbon.doc>.
19. EUROPEAN COMMISSION. *Croatia 2010 Progress report* [online]. Brussels, 2010. Dostupný z WWW: <http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2010/package/hr_rapport_2010_en.pdf>.
20. EUROPEAN COMMISSION. *What is Europe's trade policy?* [online]. Brussels, 2009. Dostupný z WWW: <http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2009/may/tradoc_143154.pdf>.
21. EVROPSKÁ KOMISE. *Obchod růst a celosvětové záležitosti. Obchodní politika jako klíčový prvek strategie EU 2020* [online]. Brusel, 2010. [cit. 2011-05-10]. Dostupný z WWW: <http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2010/november/tradoc_146978.pdf>.
22. HNÁT, P. *Globální a regionální aspirace Evropské unie* [online]. Vysoká škola ekonomická v Praze, 2008. [cit. 2011-05-14]. Dostupný z WWW: <http://vz.fmv.vse.cz/wp-content/uploads/15_2008.pdf>.

23. HNILIČAN, Vladimír . Charakteristika ekonomiky Chorvátska. In *Medzinárodné vzťahy* [online]. Bratislava : Ekonomická univerzita, 1/2009. Dostupný z WWW: <<http://fmv.euba.sk/RePEc/brv/journal/MV2009-1.pdf>>.
24. KNEZOVIC, S., BOROMISA, A. *Croatia: Integration perspectives and synergic effects of European transformation* [online]. 2008. [cit. 2011-05-15]. Dostupný z WWW: <http://web.ceu.hu/cens/assets/files/publications/Croatia_complete>.
25. RADA EVROPSKÉ UNIE. *Konsolidované znění Smlouvy o Evropské unii a Smlouvy o fungování Evropské unie* [online]. Brusel, 2008. [cit. 2011-05-13]. Dostupný z WWW: <<http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/st06655.cs08.pdf>>.
26. WORLD TRADE ORGANIZATION. *International trade statistics, 2010*. [online] Geneva, 2010. [cit. 2011-05-14].
Dostupný z WWW: <http://www.wto.org/english/res_e/statis_e/its2010_e/its2010_e.pdf>.
27. WORLD TRADE ORGANIZATION. *Trade Policy Review: Croatia* [online]. 2010. Dostupný z WWW: <http://www.wto.org/english/thewto_e/countries_e/croatia_e.htm>.
28. WORLD TRADE ORGANIZATION. *Trade Policy Review: European Communities* [online]. 2007. Dostupné z WWW: <http://www.wto.org/english/tratop_e/tpr_e/tp278_e.htm>.
29. UNCTAD. *Handbook of statistics 2010* [online]. United nations, 2010. Dostupný z WWW: <http://www.unctad.org/en/docs/tdstat35_en.pdf>.

WWW stránky

30. BERTELSMANN STIFTUNG. *Transformation: Croatia* [online]. Bertelsmann Stiftung, c2009. [cit. 2011-06-15]. Dostupný z WWW: <<http://www.bertelsmann-transformation-index.de/170.0.html?L=1#history>>.
31. BUSSINESINFO.CZ. *CEFTA 2006 – Středoevropská zóna volného obchodu* [online]. CzechTrade, c1997 – 2011. [cit. 2011-04-10]. Dostupný z WWW: <<http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/pravni-prostredi-celni-problematika/stredoevropska-zona-volny-obchod-cefta/1000487/53258/>>.
32. BUSINESSINFO.CZ. *Chorvatskému textilnímu průmyslu se otevírá trh EU* [online]. CzechTrade, c1997-2011. [cit. 2011-05-17]. Dostupný z WWW: <<http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/chorvatsko/chorvatsko-textilni-prumysl-trh-eu/1001165/59445/>>.

33. CIA – The world factbook [online]. Central Intelligence Agency, 2011. [cit. 2011-04-15]. Dostupný z WWW: <<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/hr.html>>.
34. EURACTIV.cz. *Komise dala zelenou vstupu Chorvatska do EU* [online]. EU-media, s.r.o., c2004-2011. [cit. 2011-06-18]. Dostupný z WWW: <<http://www.euractiv.cz/rozsirovani-eu/clanek/komise-dala-zelenou-vstupu-chorvatska-do-eu-008869>>.
35. EURACTIV.cz. *Lisabonská smlouva – změny v rozhodování po institucionální reformě* [online]. EU-media, s.r.o., c2004-2011. [cit. 2011-05-10]. Dostupný z WWW: <<http://www.euractiv.cz/evropske-institute/link-dossier/lisabonska-smlouva-zmeny-v-rozhodovani-po-institucionalni-reforme-000056>>.
36. EURACTIV.cz. *Vztahy EU a Chorvatska* [online]. EU-media, s.r.o., c2004-2011. [cit. 2011-04-10]. Dostupný z WWW: <<http://www.euractiv.cz/rozsirovani-eu/link-dossier/vztahy-eu-a-chorvatska-000070>>.
37. EUROPEAN COMMISSION – TRADE. *Introduction to trade* [online]. DG Trade, 2011. [cit. 2011-05-15]. Dostupný z WWW: <<http://ec.europa.eu/trade/about/introduction-to-trade/>>.
38. EUROPEAN COMMISSION – TRADE. *Croatia's trade statistics 2010* [online]. DG Trade, 2011. [cit. 2011-04-13]. Dostupný z WWW: <http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2006/september/tradoc_113370.pdf>.
39. EUROSKEP.CZ. *Politiky EU: Obchodní politika* [online]. Vláda ČR, c2005-2011. [cit. 2011-05-10]. Dostupný z WWW: <<http://www.euroskop.cz/680/sekce/obchodni-politika/>>.
40. HRVATSKA NARODNA BANKA [online]. *Hrvatska narodna banka*, 2011. [cit. 2011-04-15]. Dostupný z WWW: <<http://www.hnb.hr/>>.
41. MINISTARSTVO GOSPODARSTVA, RADA I PODUZETNIŠTVA. *Trade policy and international relations* [online]. MINGORP, c2007. [cit. 2011-06-20]. Dostupný z WWW: <<http://www.mingorp.hr/defaulteng.aspx>>.
42. MINISTERSTVO ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ ČR. *Chorvatsko – zahraničně politická orientace* [online]. MZV ČR. [cit. 2011-04-10]. Dostupný z WWW: <http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/evropa/chorvatsko/politika/zahranicne_politicka_orientace.html>.
43. NATO. *NATO's relations with Croatia* [online]. 2010. [cit. 2011-04-10]. Dostupný z WWW: <http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_31803.htm?selectedLocale=en>.

44. OBCHODNÍ AKADEMIE. *Vnitřní obchod, zahraniční obchod* [online]. České Budějovice, 2010 [cit. 2010-12-18]. Dostupný z WWW: <<http://www.oacb.cz/index.php?id=projekty/ekonomie/obsah>>.
45. REPUBLIC OF CROATIA – MVPEI. *Croatia and the EU* [online]. MEI, c2005. [cit. 2011-04-10]. Dostupný z WWW: <<http://www.mvpei.hr/ei/default.asp?ru=378&sid=&akcija=&jezik=2>>.
46. REPUBLIC OF CROATIA – MVPEI. *Foreign policy aims* [online]. MEI, c2005. [cit. 2011-06-10]. Dostupný z WWW: <<http://www.mfa.hr/MVP.asp?pcpid=30>>.
47. THE WORLD BANK. *Croatia* [online]. The World Bank Group, c2011. [cit. 2011-04-13]. Dostupný z WWW: <<http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/COUNTRIES/ECAEXT/CROATIAEXTN/0,,menuPK:301250~pagePK:141159~piPK:141110~theSitePK:301245,00.html>>.
48. Vymezení dalších pojmů v oblasti obchodu [online]. Masarykova univerzita, 2009. [cit. 2010-12-18]. Dostupný z WWW: <<http://is.muni.cz/do/1499/el/estud/pdf/ps09/obchod/web/pages/vymezeni-dalsich-pojmu-v-oblasti-obchodu.html>>.
49. Význam a funkce obchodu [online]. Masarykova univerzita, 2009. [cit. 2010-12-18]. Dostupný z WWW: <<http://is.muni.cz/do/1499/el/estud/pdf/ps09/obchod/web/pages/vyznam-a-funkce-obchodu.html>>.
50. WTO. *Croatia – Trade profiles* [online]. 2011. [cit. 2011-04-13]. Dostupný z WWW: <<http://stat.wto.org/CountryProfile/WSDBCountryPFView.aspx?Language=E&Country=HR>>.

Seznam zkratek

CCP	Common Commercial Policy Společná obchodní politika EU
EFTA	European Free Trade Association Evropské sdružení volného obchodu
EU	European Union Evropská unie
FAC	Foreign Affairs Council Rada pro zahraniční věci
GATT	General Agreement on Tariffs and Trade Všeobecná dohoda o clech a obchodu
GCC	Gulf Cooperation Council Rada pro spolupráci arabských zemí zálivu
GDP	Gross Domestic Product Hrubý domácí produkt
GSP	Generalised System of Preferences Všeobecný systém preferencí
ICTY	International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia Mezinárodní soudní tribunál pro bývalou Jugoslávii
MELE	Ministry of Economy, Labour and Entrepreneurship Ministerstvo hospodářství, práce a podnikání
MERCOSUR	Southern Common Market Společný trh Jihu
MFAEI	Ministry of Foreign Affairs and European Integration Ministerstvo pro zahraniční vztahy a evropskou integraci
MFN	Most Favoured Nation Doložka nejvyšších výhod
NATO	North Atlantic Treaty Organization Severoatlantická aliance
OSCE	Organization for Security and Co-operation in Europe Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě
RCC	Regional Cooperation Council Rada pro regionální spolupráci
SAA	Stabilisation and Association Agreement Stabilizační a asociační dohoda
SAP	Stabilisation and Association Process Stabilizační a asociační proces
SITC	Standard International Trade Classification Standardní mezinárodní obchodní klasifikace
UN	United Nations Organizace spojených národů
UNCTAD	United Nations Conference on Trade and Development Konference UN o obchodu a rozvoji
WB	World Bank Světová banka
WTO	World Trade Organisation Světová obchodní organizace

Prohlášení o využití výsledků diplomové práce

Prohlašuji, že

- jsem byla seznámena s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. – autorský zákon, zejména § 35 – užití díla v rámci občanských a náboženských obřadů, v rámci školních představení a užití díla školního a § 60 – školní dílo;
- беру на vědomí, že Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava (dále jen VŠB-TUO) má právo nevýdělečně, ke své vnitřní potřebě, diplomovou práci užít (§ 35 odst. 3);
- souhlasím s tím, že jeden výtisk diplomové práce bude uložen v Ústřední knihovně VŠB-TUO k prezenčnímu nahlédnutí a jeden výtisk bude uložen u vedoucího diplomové práce. Souhlasím s tím, že bibliografické údaje o diplomové práci budou zveřejněny v informačním systému VŠB-TUO;
- bylo sjednáno, že s VŠB-TUO, v případě zájmu z její strany, uzavřu licenční smlouvu s oprávněním užít dílo v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- bylo sjednáno, že užít své dílo, diplomovou práci, nebo poskytnout licenci k jejímu využití mohu jen se souhlasem VŠB-TUO, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly VŠB-TUO na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše).

V Ostravě dne

.....
jméno a příjmení studenta

Adresa trvalého pobytu studenta:

Vančurova 1/68, Havířov – Město

Seznam příloh

- Příloha č. 1 Poloha Chorvatska v Evropě, mapa a vlajka Chorvatské republiky
- Příloha č. 2 Průběh přístupových rozhovorů v jednotlivých kapitolách mezi Chorvatskem a Evropskou unií

Příloha č. 1 Poloha Chorvatska v Evropě, mapa a vlajka Chorvatské republiky



Pramen: CIA – The world factbook [online]. Central Intelligence Agency, 2011. [cit. 2011-04-15]. Dostupný z WWW: <<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/hr.html>>.

Státní vlajka Chorvatska



Pramen: CIA – The world factbook [online]. Central Intelligence Agency, 2011. [cit. 2011-04-15]. Dostupný z WWW: <<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/hr.html>>.

Příloha č. 2 Průběh přístupových rozhovorů v jednotlivých kapitolách mezi Chorvatskem a Evropskou unií (k červnu 2011)

CROATIA	35	35
state of play: 30 June 2011	negotiations opened	negotiations closed
1 – free movement of goods	25 July 2008	19 April 2010
2 – freedom of movement of workers	17 June 2008	2 October 2009
3 – right of est. & freedom to provide services	26 June 2007	21 December 2009
4 – free movement of capital	2 October 2009	5 November 2010
5 – public procurement	19 December 2008	30 June 2010
6 – company law	26 June 2007	2 October 2009
7 – intellectual property rights	29 March 2007	19 December 2008
8 – competition policy	30 June 2010	30 June 2011
9 – financial services	26 June 2007	27 November 2009
10 – information society and media	26 June 2007	19 December 2008
11 – agriculture and rural development	2 October 2009	19 April 2011
12 – food safety, vet. & phytosanitary policy	2 October 2009	27 July 2010
13 – fisheries	19 February 2010	6 June 2011
14 – transport policy	21 April 2008	5 November 2010
15 – energy	21 April 2008	27 November 2009
16 – taxation	2 October 2009	30 June 2010
17 – economic and monetary policy	21 December 2006	19 December 2008
18 – statistics	26 June 2007	2 October 2009
19 – social policy and employment	17 June 2008	21 December 2009
20 – enterprise and industrial policy	21 Dec 2006	25 July 2008
21 – Trans-European networks	19 Dec 2007	2 October 2009
22 – regional pol. & coord. of structural instr.	2 October 2009	19 April 2011
23 – judiciary and fundamental rights	30 June 2010	30 June 2011
24 – justice, freedom and security	2 October 2009	22 December 2010
25 – science and research	12 June 2006	12 June 2006
26 – education and culture	11 December 2006	11 Dec 2006
27 – environment	19 February 2010	22 December 2010
28 – consumer and health protection	12 October 2007	27 November 2009
29 – customs union	21 December 2006	2 October 2009
30 – external relations	12 October 2007	30 Oct 2008
31 – foreign, security and defence policy	30 June 2010	22 December 2010
32 – financial control	26 June 2007	27 July 2010
33 – financial and budgetary provisions	19 December 2007	30 June 2011
34 – institutions	5 November 2010	5 November 2010
35 – other issues	30 June 2011	30 June 2011

Pramen: Evropská komise. Rozšíření [online]. 2010. [cit. 2011-04-15]. Dostupný z WWW: <http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/enlargement_process/accession_process/how_does_a_country_join_the_eu/negotiations_croatia_turkey/overview_negotiations_hr_en.pdf>.